

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเสนอตามลำดับต่อไปนี้

- 2.1 การพัฒนาหลักสูตร
- 2.2 การปรับปรุงหลักสูตร
- 2.3 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
- 2.4 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- 2.5 การนำหลักสูตรไปใช้
- 2.6 โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร
- 2.7 การบริการแนะแนว
- 2.8 การวิจัยในโรงเรียน
- 2.9 การส่งเสริมการอ่าน
- 2.10 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญของการศึกษาเพราะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนวิธีการฝึกอบรมให้ผู้เรียนได้รับสิ่งที่เป็ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เพื่อให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข แต่หลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้พัฒนาหลักสูตรเป็นระยะ ๆ ตลอดมา

2.1.1 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

วิชัย (2524) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรคือการพัฒนาระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน

และสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ตลอดจนการวัดผลประเมินผลการใช้หลักสูตร การปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริหารและการบริการหลักสูตร

สังัด (2528) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึงการจัดทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลยและจะรวมไปถึงการผลิต เอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนอีกด้วย

สันต์ (2525) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรหรือการปรับปรุงหลักสูตรเป็นกระบวนการ สู่ท้ายของการดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการวางแผนหลักสูตร การสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การบริหารหลักสูตร การประเมินผลหลักสูตร เพราะว่าการดำเนินงาน ทุกอย่างจะมีส่วนประกอบสองส่วนที่เป็นผลผลิต

กล่าวโดยสรุปแล้ว การพัฒนาหลักสูตรเป็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพื่อให้ สอดคล้องกับสภาพของสังคมปัจจุบัน โดยมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ

2.1.2 กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ธำรง (2532) ได้สรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของหลักสูตร
- 2) การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร
- 3) การกำหนดรูปแบบของหลักสูตร
- 4) การกำหนดจุดประสงค์ของวิชา
- 5) การเลือกเนื้อหาวิชา
- 6) การจัดทำวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน
- 7) การกำหนดประสบการณ์การเรียนรู้
- 8) การกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน
- 9) การกำหนดการประเมินผลการเรียนรู้

สมิตร (2523) กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรว่าควรมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 1) กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2) การเลือกเนื้อหาวิชา

3) การนำหลักสูตรไปใช้

4) การประเมินผลหลักสูตร

ชาญชัย (2525) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของไทยว่า ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1) การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร

2) การเลือก การจัดเนื้อหา และประสบการณ์

3) การนำหลักสูตรไปใช้

4) การประเมินผลหลักสูตร

5) การปรับปรุงหลักสูตร

Taba (1962) ได้เสนอขั้นตอนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) สำรวจให้ทราบความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม (Diagnosis of Needs)

2) กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามที่สังคมต้องการ (Formulations of Objectives)

3) คัดเลือกเนื้อหาวิชาความรู้ที่ต้องการนำมาสอน (Selection of Content)

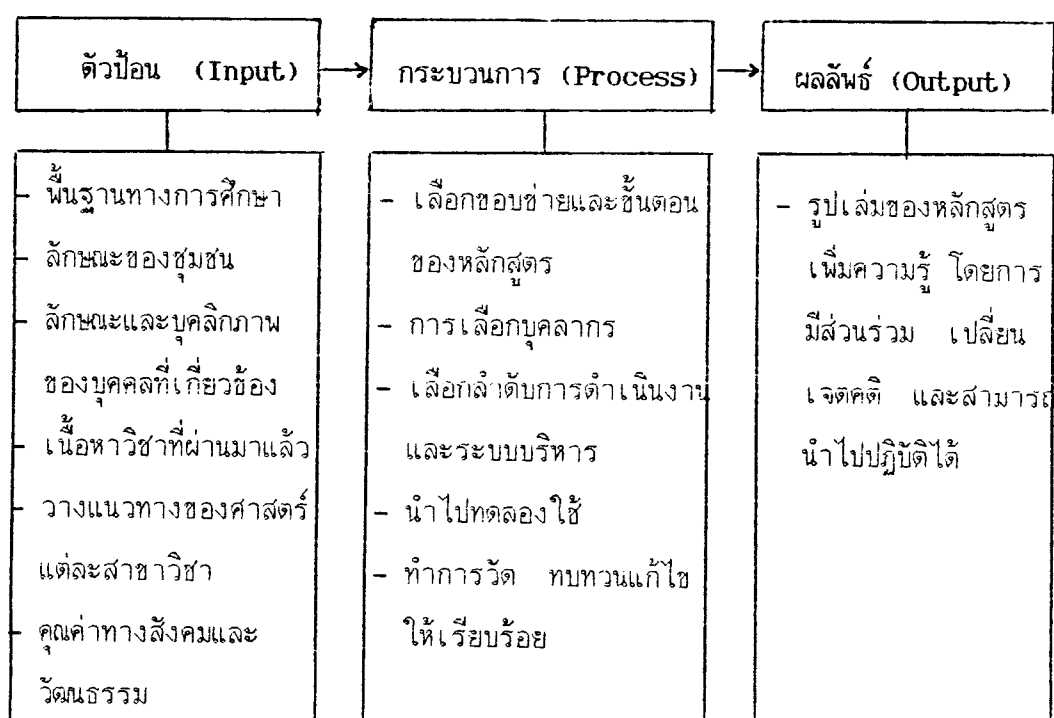
4) จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขเนื้อหาวิชาความรู้ที่คัดเลือกมาแล้ว (Organization of Content)

5) คัดเลือกประสบการณ์เพื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะสร้างเนื้อหาได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นและตรงกับวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้ว

6) จัดระเบียบ จัดลำดับ แก้ไขปรับปรุงประสบการณ์ต่าง ๆ ที่จะนำมาเสริมเนื้อหาวิชาความรู้ (Organization of Learning Experience)

7) กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวปฏิบัติ

Beauchamp (1968) ได้เสนอการสร้างหลักสูตรเป็นระบบไว้ดังนี้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรซึ่งนักพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้หลายขั้นตอน มากบ้างน้อยบ้าง เมื่อพิจารณารายละเอียดแล้วไม่แตกต่างกันในแนวปฏิบัติ ซึ่งมีขั้นตอนใหญ่ ๆ ที่มีจุดร่วมกัน คือ การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร การกำหนดเนื้อหาของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตร และการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

2.1.3 องค์ประกอบหลักสูตร

องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรมีนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอไว้ ที่สำคัญมีดังนี้

Taba (1962) กล่าวว่า หลักสูตรประกอบด้วยองค์ 4 คือ

- 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา
- 2) เนื้อหาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา
- 3) กระบวนการเรียนการสอน
- 4) โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

Beauchamp (1968) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรในแง่ของระบบประกอบด้วย

- 1) ระบบเนื้อหา
- 2) ระบบการสอน
- 3) ระบบการประเมินผล

ก่อ (อ้างถึงในสันต์, 2525) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตร คือ

- 1) ความมุ่งหมายของหลักสูตร
- 2) โครงสร้างของหลักสูตร
- 3) เนื้อหาของหลักสูตร
- 4) วัสดุประกอบหลักสูตร
- 5) กระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตร

กล่าวโดยสรุปแล้ว องค์ประกอบของหลักสูตรมี 5 ส่วน คือ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างเนื้อหาวิชา กระบวนการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและกระบวนการวัดและประเมินผล

2.2 การปรับปรุงหลักสูตร

หลักสูตรเปรียบเสมือนเข็มทิศของการจัดการศึกษานั้น เมื่อใช้ไประยะหนึ่งแล้วจำเป็นต้องปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สนองความต้องการและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้วย (บันลือ, 2524) โดยเฉพาะหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กรมวิชาการ (2532) ได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรดังกล่าวตลอดมาเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง และได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรในรายละเอียดปลีกย่อยตลอดเวลา 10 ปีแล้ว บัดนี้สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้นและอย่างรวดเร็ว หลักสูตรซึ่งเปรียบเสมือนข้อกำหนดที่เป็นแม่บทเกี่ยวกับการเรียนการสอนสำหรับใช้ร่วมกันทั่วประเทศ จำเป็นต้องปรับปรุงให้ทันความเจริญก้าวหน้าดังกล่าว ดังนั้น กรมวิชาการจึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร โดยสรุปดังนี้

2.2.1 เหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตร

ในการปรับปรุงหลักสูตรครั้งนั้น พนม (2533) ได้กล่าวถึงเหตุผลในการปรับปรุงหลักสูตรไว้ดังนี้

1) เพื่อสนองจุดเน้นของการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ซึ่งมีจุดเน้น 3 ประการ คือ

(1) ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานถึง 9 ปี ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบายนี้แล้วและสถาบัน องค์การก็ได้สนองนโยบายแล้วเช่นกัน อย่างไรก็ตามแม้ว่าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 จะระบุไว้ชัดเจนว่าจะขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานถึง 9 ปี แต่ในทางปฏิบัติยังไม่บรรลุผล ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เอื้อต่อการขยายโอกาสทางการศึกษา

(2) จัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น การศึกษาทั่วไปควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิต หรือเรื่องที่ใกล้ตัวผู้เรียนมากกว่าเรื่องที่ไกลตัวผู้เรียน

(3) พัฒนาคุณภาพการศึกษา คือการให้เด็กได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร

2) เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลและกรมต้นสังกัดต่าง ๆ รัฐบาลพยายามที่จะส่งเสริมให้ประเทศไทยพัฒนาไปสู่ยุคอุตสาหกรรม

3) เพื่อสนองแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น หลักสูตรเดิมเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรได้น้อย ฉะนั้นการจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับท้องถิ่นทำได้ไม่มาก จึงได้ปรับปรุงหลักสูตรโดยเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรมากขึ้น

4) เพื่อส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ ปัจจุบันเป็นยุคของเทคโนโลยีและข่าวสาร คนที่จะอยู่ในสังคมได้จะต้องเก่ง มีความรู้ มีข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบัน ผู้ที่มีความรู้ทางเทคโนโลยีและข่าวสารก็จะเป็นผู้มีพลังที่จะอยู่ในสังคมที่ดีกว่า ดังนั้น จึงต้องปรับปรุงหลักสูตรให้เอื้อที่จะส่งเสริมให้คนมีความเป็นเลิศทางวิชาการ

5) เพื่อส่งเสริมคุณภาพการศึกษา โดยเพิ่มเติมในส่วนที่บกพร่อง เช่น ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม เป็นต้น

2.2.2 แนวโน้มในการปรับปรุงหลักสูตร

1) สภาพของสังคมในอนาคต

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศในปัจจุบันนี้ ชี้ให้เห็นว่าอีกประมาณ 10 ปีข้างหน้า ประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะพัฒนาอุตสาหกรรมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ สาขาต่าง ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะด้านอุตสาหกรรม สภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีผลทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปดังนี้

(1) จะมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อม รวมทั้งอุตสาหกรรมท้องถิ่นมากขึ้น

(2) งานอาชีพอิสระมีแนวโน้มที่จะสำคัญมากขึ้นในอนาคต ทั้งนี้เนื่องมาจากลักษณะการผลิตของอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ มักเป็นการผลิตแบบใช้ทุนมากกว่าแรงงาน เมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 มีการคาดคะเนว่าจะมีผู้ว่างงานมากขึ้นถึง 1,860,882 คน คิดเป็นร้อยละ 5.65 ของกำลังแรงงานทั้งหมด จึงจำเป็นต้องสร้างแรงงานขึ้นเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

(3) ในอีก 10 ปีข้างหน้าคาดว่าประเทศไทยจะมีประชากรประมาณ 66 ล้านคน ในขณะที่ที่ดินที่ใช้ประกอบอาชีพไม่สามารถที่จะขยายเพิ่มเติมได้อีก ทำให้เกิดการผลักดันประชากรอพยพเข้ามาหางานทำในเมืองมากขึ้น ประกอบกับภาคอุตสาหกรรมเองก็ไม่สามารถจ้างงานอาชีพสำรองแรงงานที่เพิ่มมากขึ้นเหล่านี้ได้ทั้งหมด ดังนั้น สภาพของสังคมจะมีการแข่งขันและต่อสู้เพื่อความอยู่รอดเฉพาะตัวมากขึ้น

(4) การประเพณีปฏิบัติของคนไทยจะเปลี่ยนไปจากวัฒนธรรมไทยดั้งเดิมซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การหลั่งไหลของวัฒนธรรมตะวันตกและเทคโนโลยีต่าง ๆ จะมีผลกระทบต่อคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย

(5) ในอนาคตคาดว่าจะการดำเนินชีวิตของคนไทยจะประสบปัญหา ทั้งในด้านสุขภาพ และการประกอบอาชีพมากขึ้น ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และการที่ประชากรเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

2) หลักสูตรในอนาคต

จากสภาพท้องถิ่นที่เปลี่ยนไปในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว หลักสูตรในอนาคตจะต้องมีบทบาทดังต่อไปนี้

(1) เตรียมกำลังคนให้เหมาะสมกับงานด้านอุตสาหกรรมขนาดย่อมและอุตสาหกรรมท้องถิ่น โดยเตรียมกำลังทั้งด้านความรู้ ทักษะ และลักษณะนิสัย ตลอดจนให้มีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ

(2) ส่งเสริมอาชีพอิสระและเตรียมคนให้เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพอิสระให้มากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานของประชากรส่วนหนึ่ง

(3) การศึกษาในอนาคตควรเน้นไปในการสร้างค่านิยมด้านความสามัคคีในการอยู่ร่วมกันให้มากขึ้น โดยการให้ทุกคนรู้จักการเสียสละ มุ่งทำประโยชน์ให้แก่สังคมเป็นส่วนใหญ่

(4) เตรียมคนให้เห็นคุณค่าของการดำรงรักษาวัฒนธรรมไทย รู้จักที่จะใช้วิธีการผสมผสานวัฒนธรรมดั้งเดิมกับวัฒนธรรมใหม่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตน มุ่งพัฒนาตนเองและสร้างสรรค์ความเจริญของสังคม ตลอดจนมุ่งพัฒนาจิตใจให้ยึดมั่นในศาสนาและหลักธรรมมีคุณธรรม และจริยธรรมอันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่สงบสุข

(5) เตรียมฝึกคนให้สามารถแก้ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพและปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตพร้อมทั้งสามารถเลือกแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3) แนวคิดในการปรับปรุงหลักสูตร

จากเหตุผลดังกล่าว ชี้ให้เห็นชัดเจนว่า เป็นเวลาสมควรที่จะมีการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร และเพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของสังคมในอนาคตและหลักสูตรที่ควรจะเป็นในอนาคต กรมวิชาการจึงได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา และได้สรุปแนวคิดพื้นฐานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรดังต่อไปนี้

(1) การเรียนการสอนและการพัฒนาการใด ๆ จะต้องยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

(2) การจัดการศึกษามีเป้าหมายสูงสุดเพื่อชีวิตที่ทำประโยชน์ต่อสังคม

(3) การจัดการศึกษาต้องผสมผสานกันระหว่างการศึกษาในโรงเรียนกับนอกโรงเรียน

(4) การจัดการเรียนการสอน เน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิด

กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการพัฒนาค่านิยม กระบวนการฝึกทักษะและกระบวนการกลุ่ม

(5) การปรับปรุงหลักสูตรเพื่อให้เป็นหลักสูตรของทุกคน

ดังนั้น การปรับปรุงหลักสูตรทุกระดับ จึงมุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตน พัฒนาอาชีพ และพัฒนาสังคม โดยกำหนดเป้าหมายเฉพาะแต่ละระดับไว้

2.2.3 ขั้นตอนในการปรับปรุงหลักสูตร

เพื่อให้หลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าวในตอนต้นนั้น กรมวิชาการได้ดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรตามขั้นตอนดังนี้

1) การเตรียมการก่อนปรับปรุงหลักสูตร กรมวิชาการได้รวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่จัดทำระหว่างปี พ.ศ. 2522-2530 และเอกสารที่เป็นบทความข้อคิดเห็นจากสื่อมวลชน นำมาสังเคราะห์ผลการประเมินหลักสูตร (Meta Analysis) เพื่อสรุปภาพรวมของหลักสูตร จากการประเมินทั้ง 3 ด้าน คือ โครงสร้างของหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และองค์ประกอบที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่ชัดเจน เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหลักสูตร

2) ปฏิบัติการปรับปรุงหลักสูตร กรมวิชาการได้ปรับปรุงหลักสูตรทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย เฉพาะส่วนที่เป็นหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และเนื้อหา ส่วนองค์ประกอบอีก 2 ด้าน คือ การใช้หลักสูตรและองค์ประกอบที่สนับสนุนนั้น จะดำเนินการในลำดับต่อไป

3) ขั้นตอนในการดำเนินงานตามลำดับ หลังการปรับปรุงหลักสูตร กรมวิชาการได้ดำเนินการปรับปรุงองค์ประกอบของหลักสูตรในด้านอื่น ๆ ตามลำดับดังนี้

- (1) ปรับปรุงระเบียบการประเมินผลการเรียนและคู่มือการประเมินผล
- (2) ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนและคู่มือการสอน
- (3) จัดทำสื่อเพื่อสร้างความเข้าใจในการใช้หลักสูตร
- (4) ทดลองใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของกรมวิชาการ ในปีการศึกษา 2533 จำนวน 550 โรงเรียน
- (5) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรฉบับปรับปรุงภายหลังการทดลองใช้
- (6) เสนอกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อประกาศใช้ในปีการศึกษา 2534

2.2.4 ความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุง

1) ให้หลักสูตรเป็นตัวนำในการพัฒนาระบบการเรียนการสอน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียน รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา รู้จักทำ รู้จักพัฒนางานและมีค่านิยมที่ดี

2) ให้หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น

3) ให้หลักสูตรส่งเสริมผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์ ให้สามารถจัดการศึกษาสนองความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น และส่งเสริมความถนัด ความสามารถของนักเรียนแต่ละบุคคลถึงขีดสูงสุดตามศักยภาพที่มีอยู่

2.2.5 จุดสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตร

1) ลดและกระชับจุดหมายของหลักสูตรให้ชัดเจนต่อเนื่องกันตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย

2) ปรับเนื้อหาสาระของวิชาการต่าง ๆ ไม่ให้มีมากเกินไปจนความจำเป็นและซ้ำซ้อนกัน

3) การเขียนคำอธิบายกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ในหลักสูตรประถมศึกษา และคำอธิบายในรายวิชาต่าง ๆ ในหลักสูตรมัธยมศึกษา มีสาระสำคัญ 3 ตอน คือ แนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอน เนื้อหาสาระ และวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวัง

4) ปรับปรุงโครงสร้างของหลักสูตร ลดวิชาและเนื้อหาสาระในส่วนที่เป็นวิชาบังคับแก่นที่นักเรียนทุกคนต้องเรียนเหมือนกันทั่วประเทศลง ให้มีวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรีมากขึ้น

5) เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถสร้างหลักสูตรรายวิชาต่าง ๆ ตามโครงสร้างวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรีได้ ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อชีวิตจริง สภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น และส่งเสริมความถนัด ความสามารถ ความต้องการของนักเรียน รวมทั้งความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ

2.3 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

2.3.1 หลักการ

หลักสูตรประถมศึกษา มีหลักการสำคัญ ดังนี้

- 1) เป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชน
- 2) เป็นการศึกษาที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต
- 3) เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันแต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้

2.3.2 จุดหมาย

การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตน ในฐานะพลเมืองตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข

ในการจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ จะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีทักษะพื้นฐานในการเรียนรู้ คงสภาพการอ่านออกเขียนได้และคิดคำนวณได้
- 2) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง ธรรมชาติแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 3) สามารถปฏิบัติตนในการรักษาสุขภาพอนามัยของตนเองและครอบครัว
- 4) สามารถวิเคราะห์สาเหตุและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและครอบครัวได้อย่างมีเหตุผลด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
- 5) มีความภูมิใจในความเป็นไทย มีนิสัยไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
- 6) มีนิสัยรักการอ่านและใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ

- 7) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการทำงาน และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
- 8) มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในบ้านและชุมชน สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้านและชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน

2.3.3 โครงสร้าง

มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มี 5 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทย และคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิต และสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อความดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมเพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน

สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้น ป. 5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเลือกจัดหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้

2.3.4 เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษา ใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ กำหนดให้คาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า 1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป.5-6 นั้น ให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตาม

2.3.5 แนวดำเนินการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาตามหลักสูตรนี้ ประสบความสำเร็จตามจุดหมายข้างต้น จึงกำหนดแนวดำเนินการไว้ ดังนี้

- 1) จัดการเรียนการสอนให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่น ตามความเหมาะสม
- 2) จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เรียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
- 3) จัดการเรียนการสอน ให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงหรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
- 4) จัดกระบวนการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม
- 5) จัดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง ให้มากที่สุด
- 6) จัดให้มีการศึกษา ติดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
- 7) ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- 8) ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ควบคุมไปด้วย
- 9) จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

2.3.6 การวัดผล ประเมินผล และการติดตามผล

การวัดผลและการประเมินผล ตลอดจนการติดตามผลเพื่อพัฒนาผลการเรียนการสอนและการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนหรือเลื่อนชั้นระหว่างปีหรือปลายปีตามความสามารถของผู้เรียน ให้เป็นหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนทดสอบเป็นระยะ และหรือทดสอบเมื่อจบแต่ละบทเรียนตามลักษณะการจัดประสบการณ์และเนื้อหาวิชา ทั้งนี้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน แต่เป็นการวัดผลและประเมินผลเพื่อดูความก้าวหน้าจากการทำกิจกรรม

2.4 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความมุ่งหวังของหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่สำคัญข้อหนึ่งคือ ส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษา และครูอาจารย์จัดการศึกษาแก่นักเรียนให้สอดคล้อง เกื้อกูลต่อชีวิตจริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่ การที่จะดำเนินการให้บรรลุความมุ่งหวังได้นั้นต้องดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการ คือ การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง และจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่นมาช่วยอย่างใกล้ชิด

2.4.1 ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่น

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2534) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมได้ดียิ่งขึ้น

กรมวิชาการ (2533) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง รายละเอียดในหลักสูตร แผนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ หลักสูตรและคู่มือครูงานเลือกในกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ และวิชาอาชีพเกี่ยวกับการดำรงชีวิต หนังสือเสริมประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับท้องถิ่น

สิริพร และ รัตนาภรณ์ (2532) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง

- 1) หลักสูตรที่จัดทำและดำเนินการโดยท้องถิ่น
- 2) ตอบสนองปัญหาหรือความต้องการของท้องถิ่น
- 3) สอดคล้องกับความต้องการ ความถนัดและความสามารถของผู้เรียน
- 4) เป็นทั้งวิชาสามัญ วิชาอาชีพและกิจกรรมต่าง ๆ

ระวีวรรณ (2527) กล่าวว่า หลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง หลักสูตรที่ได้จากการนำหลักสูตรแม่บทมาพิจารณาเพื่อเลือกและปรับในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป หลักสูตรท้องถิ่นหรือหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ หลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสร้าง ปรับ เปลี่ยน เพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียดกระบวนการเรียนการสอน เอกสาร

ความรู้และสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพแต่ละท้องถิ่นที่นำหลักสูตรไปใช้

2.4.2 ความจำเป็นที่ต้องมีหลักสูตรท้องถิ่น

การจัดการศึกษาที่ผ่านมา นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตตามสภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นของตนเองน้อยแต่ได้เรียนรู้เรื่องไกลตัวทำให้เกิดความไม่สอดคล้องระหว่างสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง เป็นผลให้นักเรียนไม่รู้จักตนเอง ไม่เข้าใจและมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของตนเอง อีกทั้งไม่สามารถนำความรู้ความเข้าใจมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตให้เกิดคุณภาพได้ หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงจึงมุ่งเน้นให้จัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง ซึ่งถือเป็นหลักสูตรแม่บทนั้นมีลักษณะกว้าง ไม่อาจจะประมวลรายละเอียดสาระความรู้ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละแห่งได้ทั้งหมด จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถปรับเปลี่ยน เพิ่มเติมเนื้อหา รายละเอียด กระบวนการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น กาลสมัย เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนมีความรู้ ประสบการณ์ที่จะนำไปพัฒนาตนเอง ครอบครัวและสังคม อีกทั้งส่งเสริมความถนัด ความสามารถ พิเศษและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครองและท้องถิ่น

2.4.3 ลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น

เพื่อสนองเจตนารมณ์ของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง จึงมีการกำหนดอัตราเวลาเรียนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ แต่ละระดับชั้นไว้โดยประมาณ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้โรงเรียนสามารถนำเรื่องราวหรือสิ่งที่น่าสนใจใกล้ตัวนักเรียน ในท้องถิ่นหรือกิจกรรมที่ต้องการเน้นเป็นพิเศษมาสอดแทรกเพิ่มเติมได้ เพื่อให้นักเรียนจะได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้โรงเรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์เพิ่มเติมในสมุดประจำชั้น (ป.02-2) ซึ่งได้เปิดช่องว่างไว้กลุ่มประสบการณ์ละไม่เกิน 3 จุดประสงค์

พะยอม (2533) ได้สรุปลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่าประกอบด้วย

- 1) เป็นหลักสูตรสอดแทรกคำอธิบายในระดับประถมศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาเป็นหลักสูตรในโครงสร้างรายวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี

- 2) มีเนื้อหาสาระสอดคล้องและเป็นไปตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจและสังคมของแต่ละท้องถิ่น
- 3) มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระชี้ให้เห็นถึงปัญหา ความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง ประชาชน ในแต่ละท้องถิ่น
- 4) มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ แผนและแนวโน้มการพัฒนาท้องถิ่น
- 5) มีวัตถุประสงค์มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่น
- 6) มีวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระสนองความต้องการของนักเรียนเฉพาะกลุ่มโดยเฉพาะ ในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการและงานอาชีพ
- 7) มีวัตถุประสงค์ที่จะให้นักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเองรักท้องถิ่นและมี ส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น

2.4.4 การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในหลักสูตรประถมศึกษา

ตามหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิตฉบับปรับปรุง ท้องถิ่นสามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับ สภาพหรือความต้องการของท้องถิ่นได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- 1) ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมที่เหมาะสมกับสภาพและความเป็นไป ของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงจุดประสงค์ หัวข้อ/เนื้อหา และคาบเวลาเรียนที่หลักสูตรกำหนดไว้
- 2) ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหาจากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำอธิบายให้สอดคล้อง กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไป จากที่หลักสูตรกำหนดไว้
- 3) เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือตัดทอนเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ หรือ จัดทำสื่อขึ้น มาใหม่ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะดังกล่าวข้างต้นนี้ เมื่อได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท้องถิ่นสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ โดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา ทั้งนี้ โดยไม่จำเป็นต้องเสนอให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติ

4) จัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ เนื้อหาวิชาที่จัดทำขึ้นใหม่นี้จะต้องไม่มีเนื้อหาซ้ำซ้อนกับเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแล้ว ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรลักษณะดังกล่าวจะกระทำได้ในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานเลือก งานเตรียมไปสู่อาชีพ และในกลุ่มประสบการณ์พิเศษ กิจกรรมอื่นที่นอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้ว

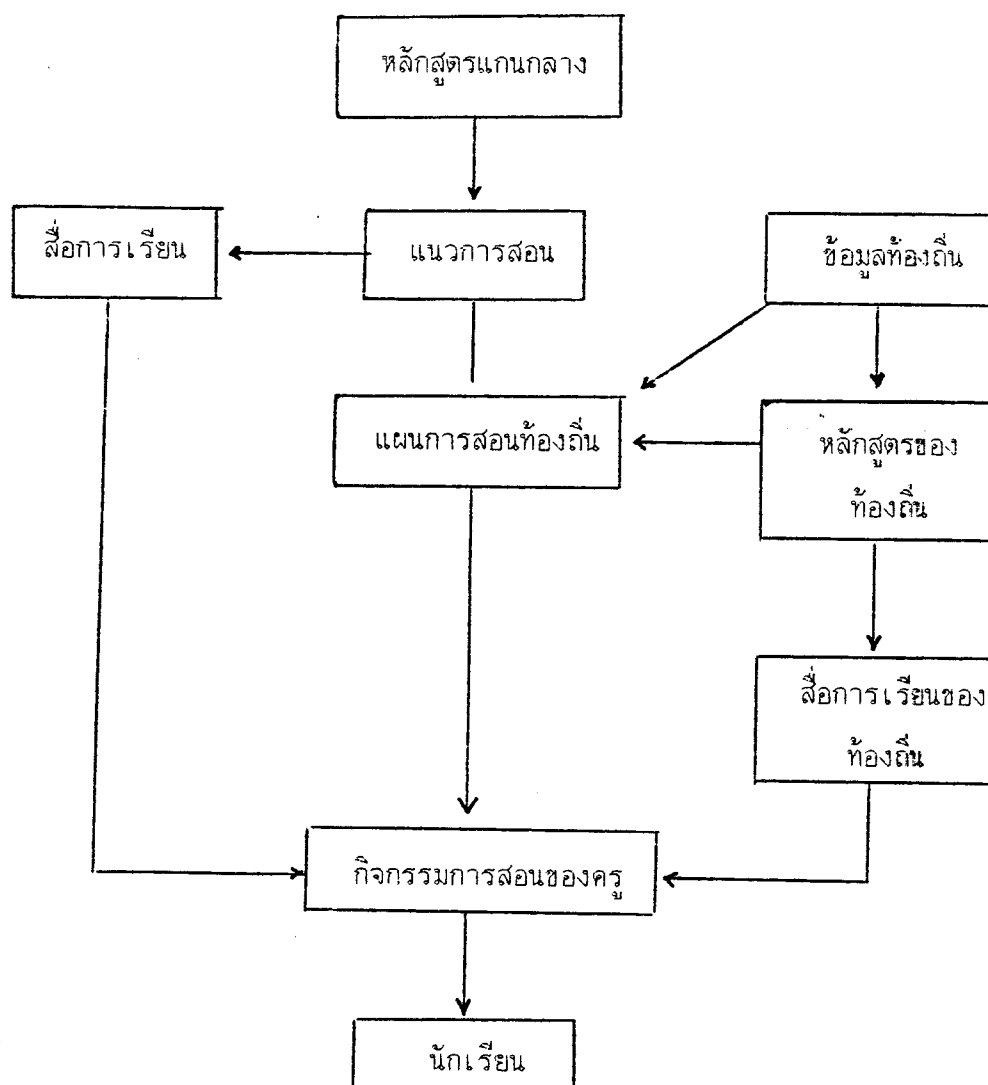
5) จัดทำหนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ และหรือแบบฝึกหัดคู่มือการเรียนการสอน ฯลฯ ขึ้นใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นและหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายในหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรของท้องถิ่น ในข้อที่ 4) และ 5) เมื่อได้ดำเนินการเรียบร้อยแล้ว ต้องเสนอให้ผู้ได้รับมอบหมายจากกระทรวงศึกษาธิการพิจารณาอนุมัติ หรืออนุญาตเสียก่อนแล้วจึงจะนำมาใช้ได้

หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาและจัดทำขึ้นใหม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง หรือหลักสูตรแม่บท มีความสัมพันธ์กันดังแผนภูมิ

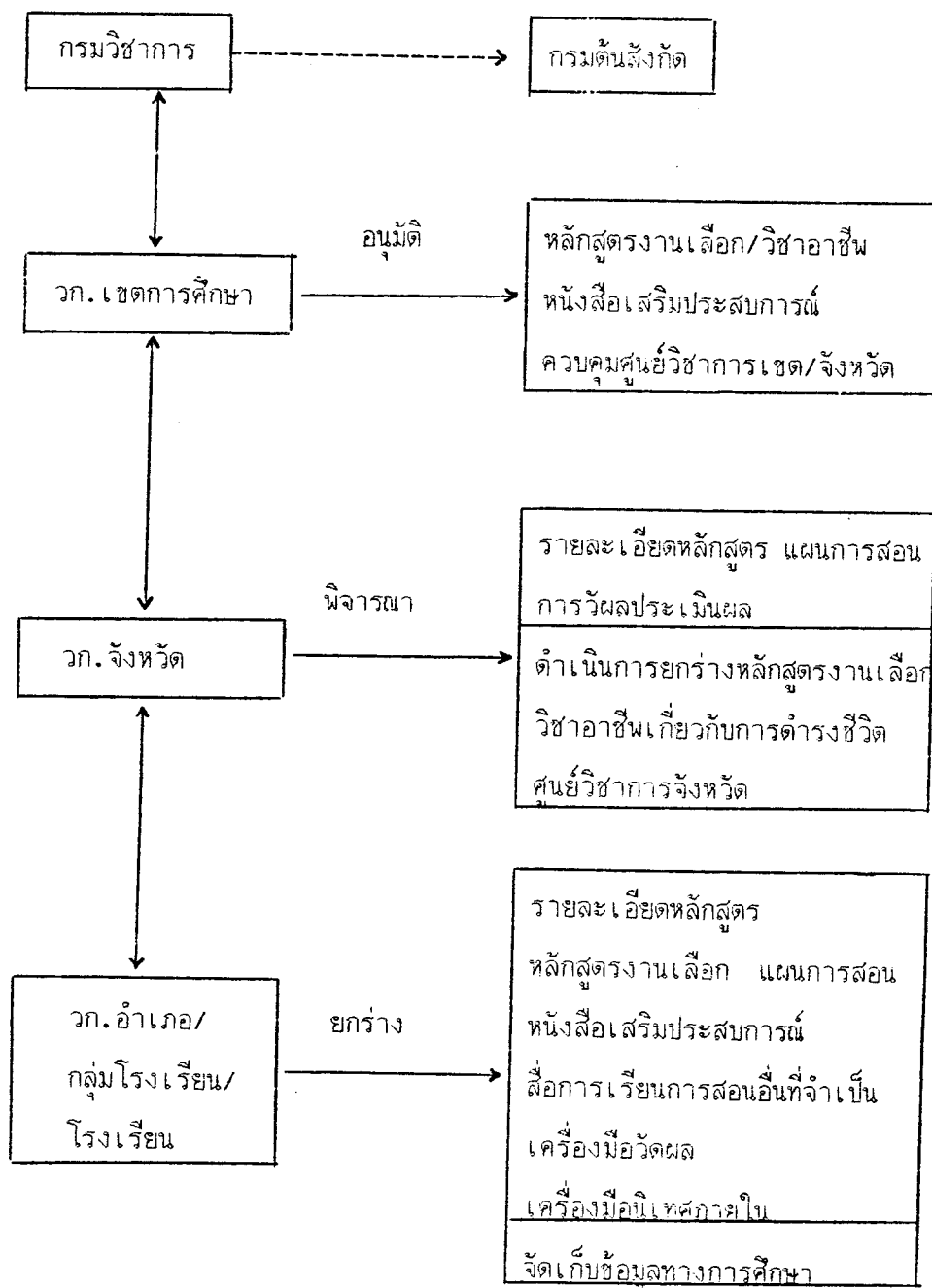
กพ
LB
ส 132

แผนภูมิที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรของท้องถิ่น

เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใหม่ โดยผ่านกระบวนการตาม ขั้นตอนที่ถูกต้องเหมาะสมแล้ว จะยังไม่สามารถนำไปใช้ในโรงเรียนได้ทันทีต้องเสนอผ่าน ความเห็นชอบและขออนุมัติตามลำดับ การควบคุม และการประสานของหลักสูตร ท้องถิ่น ดังแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 2 สายการควบคุมและประสานงานหลักสูตรท้องถิ่น

————— สายการควบคุม

----- สายการประสานงาน

2.4.5 แนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะต่าง ๆ

สำหรับแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วพจนอม (2533) ได้กล่าวถึงการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นประกอบด้วยกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1) ศึกษา สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอแนะของท้องถิ่นเพื่อการศึกษาให้ครอบคลุม ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น ทรัพยากรมนุษย์ สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษาโดยเฉพาะครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา สภาพปัญหาและความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชน

2) วิเคราะห์ข้อมูลและข้อเสนอแนะทางการศึกษา นำผลมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

3) กำหนดความเหมาะสมกับนักเรียน ทั้งด้านวัตถุประสงค์ วัยของนักเรียน ความยากง่าย ความต้องการ ความถนัด ความสามารถของนักเรียน

4) กำหนดความเหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ทั้งด้านความสอดคล้อง ต่อเนื่องความสัมพันธ์ ความสำคัญและคุณค่า

5) กำหนดความคิดรวบยอดหรือความคิดหลัก หรือผลรวมที่นักเรียนจะได้รับเมื่อเรียนเนื้อหาสาระนั้นแล้ว

6) ยกย่องรายวิชา หรือเรื่องและเนื้อหาสาระ

7) วิเคราะห์ ทบทวนร่างรายวิชา หรือเรื่องและเนื้อหาสาระ

8) วิเคราะห์ความเป็นได้ในการบวนการเรียนการสอนเนื้อหา นั้น โดยพิจารณาถึงครู อาจารย์ผู้สอน วิทยาการภายนอก สถานที่ประกอบการ อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ เวลา และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ

9) ดำเนินถึงและจัดสร้างปัจจัยองค์ประกอบเกื้อหนุน กระบวนการสอนรายวิชานั้น

10) นำร่างรายวิชาหรือเนื้อหาสาระนั้นไปทดลอง ทดสอบ หรือพัฒนาปรับปรุง

สิริพร และคณะ (2533) กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรลักษณะต่าง ๆ ไว้สอดคล้องกับ สุชาติ, โสภณ และไพบุลย์ (ม.ป.ป.) ดังนี้

1) การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือปรับปรุงกิจกรรมเสริม

การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นเป็น การพัฒนาหลักสูตรวิธีหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุผลตามจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยคำนึงถึงความ

เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความเป็นไปได้ของท้องถิ่น มีลำดับขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

- (1) ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข
- (2) ศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วกำหนดโครงสร้างเนื้อหาที่จะสอน
- (3) จัดทำแผนการสอนโดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการและ

เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

2) การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา

การปรับรายละเอียดเนื้อหา ได้แก่ การเพิ่ม ลด ปรับรายละเอียดเนื้อหา/หัวข้อจากคำอธิบายของกลุ่มประสบการณ์ หรือคำอธิบายรายวิชาที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงแต่ประการใด มีลำดับขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้

- (1) ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายในหลักสูตรแม่บท
- (2) กำหนดรายละเอียดเนื้อหาที่จะลด/เพิ่มหรือปรับ จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์
- (3) นำรายละเอียดที่ได้จากข้อ (2) ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของเนื้อหาแต่ละกลุ่มประสบการณ์ สำหรับจัดทำแผนการสอนต่อไป
- (4) พิจารณาแนวจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เพิ่ม/ลดหรือปรับนั้น

3) การจัดเนื้อหาวิชา/รายวิชาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ เป็นการจัดทำเนื้อหาวิชาขึ้นมาใหม่ มีลำดับขั้นตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- (1) ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และ โครงสร้างของกลุ่มประสบการณ์จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นฐานในการพิจารณาจัดทำ
- (2) ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการศึกษาของท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา
- (3) กำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา โดย
 - วิเคราะห์จากปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน โดยระบุปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้รู้

พฤติกรรมที่ต้องการไม่ให้เกิดและเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

- เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์
- จุดประสงค์ที่ติดต้องบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบรายวิชานั้น ไม่ใช่การดำเนินงานหรือกิจกรรม

(4) กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จุดประสงค์ ซึ่งระบุค่าหลักของจุดประสงค์วิชา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้และส่วนที่เป็นทักษะ ลักษณะเนื้อหาวิชาที่ดี คือ สอดคล้องกับจุดประสงค์กลุ่มประสบการณ์ ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ เหมาะสมกับวัยและพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน เหมาะสมกับคาบเวลา ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

(5) กำหนดคาบเวลาเรียน กลุ่มการเรียนรู้พื้นฐานอาชีพ กำหนดคาบเวลาเรียนไม่เกิน 50 คาบ/งาน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่กำหนด แต่ไม่เกิน 600 คาบ/ปี

(6) เขียนคำอธิบายวิชาให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยให้ระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา

(7) จัดเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบคำอธิบายรายวิชา เกี่ยวกับการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

(8) เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการตามข้อ (1) - (7) แล้ว ให้ส่งเอกสารในข้อ (6) และ (7) ให้แก่คณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรม (ศสว.เขต) พิจารณออนุมัติ

(9) เกณฑ์ในการพิจารณาอนุมัติรายวิชาที่ท้องถิ่นจัดทำ จะประกอบด้วยเกณฑ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- สอดคล้องและสอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย และโครงสร้างของหลักสูตรแม่บท
- เป็นส่วนหนึ่งของ โครงสร้างความรู้ในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ตามที่โครงสร้างของหลักสูตรกำหนดไว้
- สอดคล้องและสนองต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

- มีความสมบูรณ์และความพร้อมเพียงที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งในด้านปัจจัย กระบวนการ ผลผลิตและผลกระทบ

- เป็นผลผลิตจากการนำข้อมูลในระดับท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนทั้งในด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และเทคนิควิธีสอน

- ไม่เป็นเนื้อหาวิชาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาที่มีในหลักสูตรแม่บท

- ไม่มีเนื้อหาที่กล่าวโดยตรงหรือพาดพิงในลักษณะที่ลบหลู่สถาบันชาติ

ศาสนา พระมหากษัตริย์ ไม่ขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่ขัดต่อหลักศีลธรรมอันดี และไม่กระทบกระเทือนต่อความมั่นคงของประเทศ

- มีรูปแบบและวิธีการเขียนสอดคล้องและเป็นไปตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ

4) การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรฉบับปรับปรุงมีหลายอย่าง ได้แก่ หนังสือเรียน แบบฝึกหัด หนังสือเสริมประสบการณ์ (หนังสืออ่านนอกเวลา หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสืออุทิศ หนังสือส่งเสริมการอ่าน) คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอน มีลำดับขั้นตอนที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว

(1) วิเคราะห์หลักสูตร เกี่ยวกับจุดประสงค์ คำอธิบาย และคาบเวลาเรียนที่ปรากฏในหลักสูตรว่ามีลักษณะสำคัญอย่างไร มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ทักษะการปฏิบัติ และค่านิยมอย่างไร มีข้อช่วยเนื้อหาเพียงใด คาบเวลาเรียนเท่าไร เพื่อกำหนดสื่อที่จะใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

(2) สืบหาสื่อ เอกสารหรือหนังสือ สืบหาจรวรรวมสื่อ เอกสาร หรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์และคำอธิบายจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสมสอดคล้องกับหลักสูตร

(3) วิเคราะห์สื่อ เอกสาร หรือหนังสือ วิเคราะห์สื่อ เอกสาร หรือหนังสือที่สืบหาได้ตามข้อ (2) เพื่อพิจารณาว่าจะสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้หรือไม่เพียงใด โดยพิจารณาถึงการสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร ความเหมาะสมของเนื้อหา ความเหมาะสมในการเสนอเนื้อหา การใช้ภาษา กิจกรรมเสนอแนะ

การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขั้นใหม่

- (1) ขั้นเตรียมการ โดยการวิเคราะห์จุดประสงค์ ขอบเขตของเนื้อหาสาระของหลักสูตร คาบเวลาเรียน ความรู้ความสามารถของผู้เรียน ข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์นั้นจะเป็นพื้นฐานในการดำเนินการขั้นต่อไป
- (2) ขั้นวางแผน โดยกำหนดจุดประสงค์ของสื่อ ขอบเขต/หัวข้อเนื้อหาสาระ ทำเค้าโครงสร้าง(Outline)ของสื่อ แนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ต้องการใช้ในการยกย่องต้นฉบับ
- (3) ขั้นยกย่องต้นฉบับสื่อ โดยลงมือเขียนต้นฉบับครั้งแรก ตรวจสอบและปรับปรุง
- (4) ขั้นทดลองใช้ต้นฉบับ โดยนำสื่อที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองกับนักเรียนและปรับปรุง
- (5) จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์ ถ้าเป็นหนังสือเรียนและแบบฝึกหัดจะต้องได้รับอนุญาตจากผู้ที่กระทรวงศึกษาธิการมอบหมาย

2.5 การนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตร เพราะนอกจากจะมี การวางแผนและเตรียมการล่วงหน้าแล้วยังต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิดด้วย

2.5.1 ความหมายของการนำหลักสูตรไปใช้

ธีรารัง (2532) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง การจัดกระบวนการเรียน การสอนสำหรับสอนประจำทุกวัน

สุมิตร (2523) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วยกิจกรรม 3 อย่าง คือ

- 1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
- 2) การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียนให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมาย
- 3) การสอนของครู

Beauchamp (1968) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้หมายถึงการนำหลักสูตรไปปฏิบัติโดย ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญที่สุดคือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพแวดล้อม ในโรงเรียนให้ครูได้พัฒนาการเรียนการสอน

กล่าวโดยสรุป การนำหลักสูตรไปใช้คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดสภาพในโรงเรียนให้เอื้อต่อการสอน และการสอนของครู

2.5.2 องค์ประกอบของการนำหลักสูตรไปใช้

วิชัย (2525) สุมิตร (2523) และปรีชา (2525) ได้เสนอแนวคิดที่สอดคล้องกัน โดยเห็นว่าการนำหลักสูตรไปใช้ ประกอบด้วย

1) การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน หมายถึง การตีความหมายและการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร คือ ความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องพิจารณาว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร จะสอนใคร ระดับไหน อย่างไร และต้องการให้เกิดอะไรในตัวผู้เรียน หลังจากได้ทำความเข้าใจจุดมุ่งหมาย ตลอดจนหลักการและโครงสร้างแล้วจะต้องกำหนดรายละเอียดของหลักสูตรว่าจะให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้กำหนดรายละเอียดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอะไร โดยมีคณะกรรมการจัดทำประมวลการสอน โครงการสอน และ แผนการสอนหรือแนวการสอน เพื่อช่วยขยายความในหลักสูตรให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2) การจัดปัจจัยและสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นสิ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องคำนึงถึง เพราะการนำหลักสูตรไปใช้นั้นเกิดขึ้นที่โรงเรียน จำเป็นต้องดูปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนว่าเหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติหรือไม่ ผู้บริหารต้องคำนึงถึงขนาดของห้องเรียน จำนวนนักเรียน ห้องสมุด วัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ ต้องมีให้พร้อม การจัดตารางสอน การจัดครูเข้าสอน เป็นต้น นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านงบประมาณอีกด้วย

3) การสอนของครู เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุดของการนำหลักสูตรไปใช้ เพราะความสำเร็จและความล้มเหลวของหลักสูตรต้องอาศัยการสอนของครู ถ้าหากครูเอาใจใส่ต่อการสอน และสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีสอนที่เหมาะสม เป็นต้น

สุมิตร (2518) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ครูต้องทำในการนำหลักสูตรไปใช้คือ ตีความหมายของความมุ่งหมายแต่ละข้อ การสอนแต่ละเรื่องต้องมีหลักเกณฑ์ในการเตรียมการสอนและครูต้องคำนึงถึงสิ่งที่เด็กจะได้รับเป็นสำคัญ

การสอนที่จะนำไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น ครูควรใช้วิธีการสอนหลายแบบตามความเหมาะสม สงบ (2533) ได้กล่าวว่า ครูผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญของการบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตรซึ่งครูจะต้องสามารถนำความมุ่งหวังของหลักสูตรมาแปลงเป็นภาค

ปฏิบัติ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เพื่อให้ เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ทั้งความรู้ ความคิด การปฏิบัติ เจตคติ คุณธรรม จริยธรรม การสอนที่จะให้เด็กเกิดทักษะกระบวนการนั้นครูต้องเน้นจัดกิจกรรมเชิงกระบวนการ 9 ขั้นตอน คือ

- (1) ตระหนักในปัญหาและความจำเป็น
- (2) คิดวิเคราะห์วิจารณ์
- (3) สร้างทางเลือกที่หลากหลาย
- (4) ประเมินและเลือกทางเลือก
- (5) กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ
- (6) ปฏิบัติด้วยความซื่อสัตย์
- (7) ประเมินระหว่างปฏิบัติ
- (8) ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ
- (9) ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ

2.5.3 บทบาทหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

การนำหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุงไปใช้ กรมวิชาการได้เสนอแนะบทบาทของบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1) บทบาทผู้บริหารโรงเรียน

การจัดดำเนินงานในโรงเรียนที่จะนำไปสู่การใช้หลักสูตรได้อย่างสมบูรณ์จำต้องจัดอย่างเป็นระบบ ด้วยยุทธศาสตร์และการนิเทศเชิงระบบ การดำเนินงานจึงจัดรวบรวมเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

- (1) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียน ครอบคลุมสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบสังคมของโรงเรียน
- (2) นำข้อมูลพื้นฐานและจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมาวิเคราะห์กำหนดความต้องการและความจำเป็นของโรงเรียนเกี่ยวกับระดับคุณภาพของนักเรียน
- (3) กำหนดเป้าหมายและจุดประสงค์ที่ทำนายสำหรับโรงเรียนร่วมกับคณะครูเป็นรายปี
- (4) ร่วมกับคณะครูกำหนดงานอย่างชัดเจน เป็นระยะตลอดปี โดยเน้นจุดประสงค์
- (5) จัดทรัพยากรตามลำดับความสำคัญของงานที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์

- (6) แก้ปัญหาและหาวิธีการใหม่ ๆ ด้วยกระบวนการคิดระดมพลังสมอง คือ สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย และประเมินทางเลือกโดยใช้เกณฑ์การบรรลุจุดประสงค์
- (7) จัดระบบสื่อสารให้บุคลากรได้รับข่าวสารอย่างทั่วถึง และรวดเร็ว
- (8) นำผลงานของโรงเรียนไปเสนอในการประชุมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ

2) บทบาทของครู

พฤติกรรมของครูในชั้นเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดในการเรียนการสอน และส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาโดยตรง ครูจึงต้องเลือกใช้วิธีสอนต่าง ๆ อย่างตรงจุดหมายและเหมาะสมกับสภาพการเรียน ซึ่งมีแนวดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- (1) มีความเชื่อมั่นว่านักเรียนทุกคนเรียนรู้ได้ ถ้าครูจัดประสบการณ์ที่เหมาะสม
- (2) วิเคราะห์จุดที่จะพัฒนาของผู้เรียน โดยการเปรียบเทียบความสามารถที่ควรจะเป็นและความสามารถที่เป็นอยู่เพื่อกำหนดความสามารถที่จะพัฒนาของเด็กทั้งชั้นและรายบุคคล
- (3) แสวงหา คัดเลือก วิธีการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถที่จะพัฒนา
- (4) ลงมือปฏิบัติการสอนด้วยกลวิธีที่หลากหลาย ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงมากกว่าฟังและอ่านเพียงอย่างเดียว
- (5) ตรวจสอบความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อหาทางเร่งและปรับปรุงความก้าวหน้าของนักเรียน
- (6) นำผลงานของนักเรียนไปเสนอในที่ประชุมต่าง ๆ อย่างภาคภูมิใจ

3) บทบาทของผู้ปกครอง

ผู้ปกครองสามารถที่จะช่วยให้หลักสูตรประสบผลสำเร็จด้วยการสนับสนุน ดังนี้

- (1) ไม่เร่งรัดให้โรงเรียนสอนหนังสือในระดับเด็กเล็กและอนุบาล แต่ให้โรงเรียนฝึกเด็กให้ทำงานร่วมกัน เล่น และทำงานให้เกิดความพร้อมต่าง ๆ
- (2) สนับสนุนช่วยเหลือในการจัดวัสดุอุปกรณ์ ให้แก่โรงเรียนเพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติงานของนักเรียน
- (3) แสดงความสนใจในการเรียนของเด็กด้วยการซักถามผลการเรียน ช่วยเสนอแหล่งค้นคว้าเพิ่มเติม ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานต่าง ๆ เอง
- (4) สนทนากับครูเพื่อร่วมมือในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของนักเรียน

(5) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งในด้านการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองดีและการปฏิบัติตนตามหลักศาสนา

4) บทบาทของสำนักงานต่าง ๆ

การนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ได้อย่างบรรลุผล จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมต้นสังกัด เขตการศึกษา สำนักงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ในระดับจังหวัด อำเภอ และศูนย์วิชาการ สำนักงานเหล่านี้ต้องทำหน้าที่กระตุ้น ชี้แนะ สนับสนุนส่งเสริมและให้กำลังใจแก่โรงเรียนและครู ตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

(1) กระตุ้น ชี้แนะ ทำทนาย ให้โรงเรียนและครูตระหนักที่จะต้องพัฒนาคุณภาพโดยการเสนอภาพความแตกต่างระหว่างสิ่งที่ควรจะเป็นและสิ่งที่เป็นอยู่ให้โรงเรียนและครูประเมินความแตกต่างของคุณภาพนักเรียน

(2) บริการเครื่องมือและวิธีการในการวิเคราะห์ กำหนดเป้าหมายจุดประสงค์และจุดที่จะพัฒนา

(3) บริการ เสนอแนะ เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินการสอนและการปฏิบัติในโรงเรียนตามความจำเป็น

(4) กระตุ้น ถามหา การได้ปฏิบัติจริงของโรงเรียนและครู ให้โรงเรียนหรือครูได้ประเมินการปฏิบัติจริง

(5) ถามหา ร้องขอ ให้โรงเรียนเสนอผลคุณภาพนักเรียน และประเมินเทียบกับจุดประสงค์

(6) นำเอาผลงานของโรงเรียนและครูไปเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ และให้กำลังใจโดยการเยี่ยมชม ใช้เป็นตัวอย่างในการเยี่ยมชม

2.6 โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร

2.6.1 ความเป็นมา

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ระยะแรกๆ โรงเรียนประถมศึกษาเป็นจำนวนมากประสบปัญหาในการใช้หลักสูตร กรมวิชาการและกรมเจ้าสังกัด จึงได้รับความเห็นชอบให้ดำเนินการโครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรทั้งในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ตั้งแต่ปีการศึกษา 2523 จนถึงปีการศึกษา 2530

กรมวิชาการ (2531) ได้สรุปผลการดำเนินงานโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ทราบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่สามารถใช้หลักสูตรและมีความคล่องตัวในการใช้หลักสูตรและจัดการเรียนการสอนมากขึ้น หลักการ เป้าหมาย และวิธีการของโครงการโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรจึงสมควรเปลี่ยนไปเพื่อพัฒนาคุณภาพการใช้หลักสูตร ในขณะเดียวกันคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาหลักสูตรก็ได้เสนอแนะแนวทางที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ โรงเรียนได้พัฒนาการใช้หลักสูตรและจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น กรมวิชาการร่วมกับหน่วยงานเจ้าสังกัด ได้คัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั้งจากส่วนกลางและภูมิภาคจำนวน 550 โรงเรียน เรียกชื่อว่า "โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร" จำแนกเป็นโรงเรียนประถมศึกษา 377 โรงเรียนมัธยมศึกษา 173 โรงเรียน โดยเริ่มดำเนินการในปีการศึกษา 2531 กรมวิชาการได้จัดอบรมและมอบหมายให้โรงเรียนเลือกจัดกิจกรรม 3 อย่าง คือ การบริการแนะแนว การส่งเสริมการอ่านและการวิจัยในโรงเรียน เมื่อกรมวิชาการได้ปรับปรุงหลักสูตรใหม่ กระทรวงศึกษาธิการจึงได้มอบหมายให้ใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรพร้อมกันทุกชั้นเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 เป็นต้นไป

โครงการนี้เป็นโครงการร่วมมือระหว่างกรม/กองต่าง ๆ ได้แก่ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ในฐานะเป็นเจ้าสังกัดโรงเรียน ทำหน้าที่ดูแล ให้ความช่วยเหลือทางด้านการบริหารงาน และจัดงบประมาณสนับสนุนโดยมีกรมวิชาการให้การสนับสนุนงานวิชาการทุกด้าน

โรงเรียนในโครงการจะต้องมีความตั้งใจจริงที่จะพัฒนาการใช้หลักสูตร การเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการอย่างแท้จริง ดังนั้น โรงเรียนจะต้องเสริมสร้างบุคลากรในโรงเรียนให้มีความเข้าใจในหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และวิธีการจัดการเรียนการสอนให้ตรงตามหลักสูตร กระตุ้นให้ครูได้ศึกษาทดลอง วิจัย ด้านการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในระดับโรงเรียน อาจตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการของโรงเรียน วางแผนปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอนจนสามารถทำให้โรงเรียนเป็นแหล่งข้อมูลทางด้านการพัฒนาหลักสูตรให้กระทรวงศึกษาธิการได้

2.6.2 วัตถุประสงค์

- 1) เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อศึกษา วิจัย ทดลอง เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ
- 2) ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียน ศึกษา วิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตร
- 3) ขยายผลและเผยแพร่การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการ

2.6.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน

- 1) คณะกรรมการประสานงานโครงการ ร่วมกับหน่วยงานในระดับภูมิภาค คือ เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ และกลุ่มโรงเรียนคัดเลือกโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร เข้าร่วมโครงการ ระดับประถมศึกษาจังหวัดละ 5 โรงเรียน มีทั้งโรงเรียนขนาดใหญ่ กลางและเล็ก ส่วนระดับมัธยมศึกษา คัดเลือกกลุ่มโรงเรียนละ 1 โรงเรียน
- 2) ประชุมชี้แจงนโยบายและแนวดำเนินโครงการทั้งในส่วนกลางและภูมิภาค
- 3) การประชุม อบรม สัมมนาทางวิชาการ ในระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ และกลุ่มโรงเรียน เพื่อสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา ทดลองวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน โดยมีคณะกรรมการประสานงานโครงการ กรมวิชาการและกรมเจ้าสังกัดคอยให้การสนับสนุนช่วยเหลือ
- 4) เขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ และกลุ่มโรงเรียน ทำหน้าที่กำกับดูแล ช่วยเหลือ ประสานงานแก่โรงเรียนในโครงการ
- 5) ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน ให้อยู่ในความรับผิดชอบของเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียน โดยมีอนุกรรมการวิชาการจากคณะกรรมการประสานงานโครงการเป็นที่ปรึกษาประจำแต่ละเขตการศึกษา
- 6) การประสานงานและรายงานผล ให้เป็นไปตามสายงานปกติ และให้เลือกวิธีการ รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด
- 7) การศึกษา ทดลอง วิจัย เพื่อพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอนและการบริหารงาน วิชาการของโรงเรียน อาจร่วมกันระหว่างโรงเรียนและหน่วยงานพัฒนาหลักสูตร กำหนดวิธีการ และดำเนินการ
- 8) ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานการศึกษา ทดลอง วิจัยของโรงเรียนในโครงการ ให้ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการประสานงานโครงการ

2.6.4 ระยะเวลาดำเนินการ

โครงการนี้ได้กำหนดระยะเวลาดำเนินการเป็น 2 ระยะ ดังต่อไปนี้

- 1) ระยะปฏิบัติการ ระหว่างปีการศึกษา 2531-2532
- 2) ระยะขยายผล ระหว่างปีการศึกษา 2533-2534

2.6.5 ผู้รับผิดชอบโครงการ

- 1) ส่วนกลาง ประกอบด้วย คณะกรรมการอำนวยการพัฒนาหลักสูตรของ กระทรวงศึกษาธิการ คณะกรรมการประสานงานโครงการร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรของ โรงเรียน กรมวิชาการ กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน
- 2) ส่วนภูมิภาค ประกอบด้วย คณะกรรมการสามัญศึกษาประจำจังหวัด คณะกรรมการการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/อำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน ในโครงการ

2.6.6 งบประมาณ

การจัดสรรงบประมาณดำเนินโครงการนี้ อาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- 1) งบประมาณจากกรมเจ้าสังกัดโรงเรียน จัดสรรงบประมาณสนับสนุนทางด้าน การบริหารโรงเรียนในโครงการ ติดตามผลการปฏิบัติงานและประเมินผล รวมทั้งการขยายผล ไปสู่โรงเรียนอื่น ๆ นอกจากนั้นกรมเจ้าสังกัด อาจจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อการศึกษา ทดลอง วิจัยและพัฒนาตามความเห็นชอบและความจำเป็นของกรม
- 2) งบวิชาการ กรมวิชาการจัดสรรงบประมาณเพื่อการสนับสนุนการดำเนินการไปยัง เขตการศึกษา สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน หรืออาจจัดรวมกันไว้ที่ กรมเจ้าสังกัดเพื่อใช้ในการจัดประชุม อบรม สัมมนาและสนับสนุนงานวิชาการด้านต่าง ๆ เพื่อ ให้งานของโรงเรียนบรรลุตามเป้าหมายของโครงการ

2.6.7 หลักเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ

เมื่อเริ่มต้นโครงการได้กำหนดเกณฑ์เพื่อคัดเลือกโรงเรียนเข้าร่วมโครงการ ดังนี้

1) เกณฑ์ด้านคุณภาพของโรงเรียน

(1) เป็นโรงเรียนที่อยู่ในโครงการทดลองของกรมวิชาการในปัจจุบัน หากสมัครใจเข้าร่วมโครงการให้พิจารณาก่อนโรงเรียนอื่น

(2) โรงเรียนอื่น ๆ ให้พิจารณาที่ความสมัครใจ สามารถจัดข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนให้เป็นระบบได้ สามารถเป็นแหล่งศึกษาทดลองผลการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้ สามารถทำการศึกษาดูแบบเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักสูตรในโรงเรียนได้

2) เกณฑ์ด้านขนาดและจำนวนโรงเรียน

ในระดับประถมศึกษานั้นคัดเลือกโรงเรียนจังหวัดละ 5 โรงเรียน ขนาดใหญ่ จำนวน 1 โรงเรียน ขนาดกลางและเล็ก ขนาดละ 2 โรงเรียน

2.7 การบริการแนะแนว

2.7.1 ความหมายของการแนะแนว

การแนะแนว หมายถึง การบริการอย่างหนึ่งซึ่งโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักเรียนแต่ละคนให้รู้จักตนเองอย่างดี รู้ถึงความสามารถและขอบเขตแห่งความสามารถของตน ตลอดจนรู้จักโอกาสและช่องทางต่าง ๆ ที่จะใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและต่อสังคมที่อาศัยอยู่ให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ (อนันต์, 2517) และถือว่าเป็นกระบวนการหนึ่งที่จะช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง รู้จักสภาพแวดล้อมและตัดสินใจได้เหมาะสม ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้ (กรมวิชาการ, 2532)

2.7.2 ปรัชญาของการแนะแนว

การแนะแนวเกิดขึ้นจากรากฐานและปรัชญาดังต่อไปนี้

- 1) บุคคลย่อมมีความแตกต่างกันทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และเชาวน์ปัญญา ความสามารถ ความถนัด ความสนใจ ตลอดจนประสบการณ์และปัญหา
- 2) บุคคลย่อมมีศักดิ์แห่งตนเองและรับผิดชอบในการดำเนินชีวิตของตนเองได้ แต่บางครั้งบุคคลประสบกับปัญหาต่าง ๆ อาจทำให้เกิดความยุ่งยากใจและขาดประสิทธิภาพในการทำงาน

3) บุคคลมีคุณค่าและศักยภาพติดตัวมาแต่กำเนิดไม่เหมือนกัน ถ้าสถาบันต่าง ๆ ให้ความร่วมมือช่วยให้ทุกคนในสังคมมีโอกาสเท่าเทียมกันอย่างเต็มที่ ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากที่สุด

4) บุคคลย่อมมีความต้องการที่จะได้รับความช่วยเหลือเมื่อแก้ปัญหาที่ตนประสบในชีวิต และความต้องการนั้นจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของปัญหา ต้องศึกษาและแนะนำให้สามารถแก้ปัญหาได้ โดยยึดหลักว่าการช่วยเหลือนั้นต้องการให้เขาช่วยตนเองได้ในโอกาสต่อไป

5) พฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมมีสาเหตุ นักแนะแนวต้องช่วยเหลือบุคคลที่มีปัญหาให้ค้นพบสาเหตุและสามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ (สุภลักษณ์, 2531)

2.7.3 ความจำเป็นของการแนะแนว

สภาพสังคมในปัจจุบันมีสภาพแวดล้อมที่จะก่อให้เกิดปัญหาสำหรับเด็กได้มากมาย แต่ส่วนมากคนทั่วไปจะมองเห็นปัญหาหนัก ๆ หรือรุนแรงจะปรากฏในเด็กวัยรุ่นมากกว่าเด็กเล็ก แต่ถ้าศึกษาลึกซึ้งแล้วย่อมเป็นผลมาจากวัยเด็ก ถ้ามีการแนะแนวอย่างเหมาะสมตั้งแต่ชั้นประถมศึกษา ก็จะทำให้ป้องกันและบรรเทาปัญหาที่จะเกิดขึ้น ช่วยเหลือปรับปรุง แก้ไขสิ่งที่ เป็นปัญหา (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2514) ซึ่งกรมวิชาการ (2532) ได้จำแนกความจำเป็นไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เด็กต้องเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ในโรงเรียน ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ
 - 2) เด็กวัยประถมศึกษา กำลังพัฒนาทุกด้าน ควรได้รับการสนับสนุน
 - 3) สภาพสังคม เศรษฐกิจเปลี่ยนไป ทำให้ผู้ปกครองและนักเรียนห่างกัน
 - 4) สภาพแวดล้อมทางสังคมทำให้นักเรียนเกิดความสับสน
 - 5) นักเรียนต้องดิ้นรนเพื่อการเรียนและการเตรียมตัวในอาชีพมากขึ้น
- ดังนั้น การแนะแนว จึงมีความสำคัญต่อนักเรียน ครู และผู้ปกครอง

2.7.4 หลักในการแนะแนว

การดำเนินการแนะแนวที่มีประสิทธิภาพ ผู้ดำเนินการมีหลักยึดถือสำหรับปฏิบัติ ดังต่อไปนี้

- 1) การแนะแนวจัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลทุกด้าน
- 2) การแนะแนวเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 3) การแนะแนวเกิดจากความร่วมมือ
- 4) การแนะแนวยึดหลักสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

- 5) การแนะแนวเป็นกระบวนการต่อเนื่อง
- 6) การแนะแนวมีจุดมุ่งหมายทั้งทางด้านการป้องกันปัญหา การแก้ปัญหาและการส่งเสริมพัฒนาการ
- 7) ผู้ที่ทำหน้าที่แนะแนวจะต้องมีคุณสมบัติและมีกรอบมทาง การแนะแนวมาโดยเฉพาะ
- 8) การแนะแนวมีหลักการในการช่วยให้บุคคลปรับตัวได้ในปัจจุบัน และมีการวางแผนที่ดีในอนาคต
- 9) การแนะแนวตั้งอยู่บนหลักการที่ว่า ถ้าบุคคลแต่ละคนได้พัฒนาจนถึงขีดสุดในทุกด้าน และสามารถปรับตัวได้ดีแล้วสังคมก็จะพัฒนาตามไปด้วย (วิชรี, 2520)

2.7.5 จุดมุ่งหมายในการแนะแนว

หน่วยศึกษานิเทศก์ (2514) ได้กำหนดเป้าหมายในลักษณะของจุดมุ่งหมายทั่วไปของการแนะแนวในระดับประถมศึกษาไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านของเด็กให้เป็นไปด้วยดี ตั้งแต่ระดับต้น ๆ ของชีวิต
- 2) เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น และขัดขวางพัฒนาการเป็นการตัดไฟต้นลม
- 3) เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ป้องกันการปรับตัวไม่ได้
- 4) เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางการศึกษาเล่าเรียน ให้มีความพร้อมและการตั้งตนที่ดี
- 5) เพื่อสนองความต้องการและศักยภาพด้านอื่น ๆ ของเด็กให้เหมาะสมกับเอกลักษณ์

ส่วนกรมวิชาการ (2532) ได้กำหนดเป้าหมายของการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาให้เป้าหมายสำคัญอยู่ที่เด็ก โดยเน้นที่

- 1) การป้องกันปัญหา
- 2) การแก้ปัญหา
- 3) การส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน

2.7.6 ขอบข่ายของงานแนะแนว

อนนต์ (2517) กล่าวว่า ในการจัดบริการแนะแนวในโรงเรียนนั้น จะจัดบริการในด้านใดต้องอาศัยความร่วมมือของแต่ละโรงเรียน เช่น บุคลากร ผู้ดำเนินงานความร่วมมือของครู อาจารย์ บิดามารดา และผู้มีอาชีพสำคัญในชุมชนนั้น ๆ เช่น แพทย์ พยาบาล ตำรวจ นักสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

ประสาน (ม.ป.ป.) ได้แบ่งการแนะแนวเป็นประเภทต่าง ๆ ไว้ 3 ประเภท คือ

- 1) การแนะแนวการศึกษา (Educational Guidance)
- 2) การแนะแนวอาชีพ (Vocational Guidance)
- 3) การแนะแนวส่วนตัวและสังคม (Personel and Social Guidance)

เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษาจัดกิจกรรมการแนะแนวอย่างได้ผล กรมวิชาการ (2532) กำหนดให้โรงเรียนต้องจัดให้มีงานต่าง ๆ ครบ 5 บริการ ให้สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ซึ่งมีขอบข่าย 5 บริการ คือ

- 1) บริการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล (Individual Inventory Service)
- 2) บริการสนเทศ (Information Service)
- 3) บริการให้คำปรึกษา (Counseling Service)
- 4) บริการจัดวางตัวบุคคล (Placement Service)
- 5) บริการติดตามและประเมินผล (Follow-up and Evaluating Service)

2.8 การวิจัยในโรงเรียน

2.8.1 ลักษณะการวิจัยในโรงเรียน

แนวทางที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการวางแผนและการพัฒนาการศึกษา คือ การวิจัยทางการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งทั้งแง่การค้นคว้าความรู้ใหม่เพื่อสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการและแง่การค้นหาวิธีการปรับปรุงส่งเสริมการจัดการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมาย

การวิจัย มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างมากมายซึ่งสรุปได้ว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงโดยมีระเบียบแบบแผนและจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เป็นไปตามวิธีการทางวิทยาศาสตร์และเป็นการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน

การวิจัยที่คนส่วนใหญ่รู้จักคือ การวิจัยที่อาจารย์หรือนิสิตในมหาวิทยาลัย หรือนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการ ซึ่งยังมีปัญหาการนำไปใช้ เพราะยังไม่เสนอแนะให้ชัดเจนถึงการนำไปใช้เพื่อการเปลี่ยนแปลงการสอนให้ดีขึ้น การวิจัยที่จะเป็นประโยชน์ถึงตัวเด็กและครูผู้สอนนำไปใช้ได้ทันที กมล (2533) เสนอแนะว่า ต้องเป็นการวิจัยที่ครูผู้สอนเป็นผู้ทำวิจัยหรือมีส่วนร่วมในการ

ทำวิจัย ซึ่งอาจจะเป็นการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) คือการปฏิบัติงานการสอนไปด้วยเก็บข้อมูลไปด้วยตามกระบวนการที่กำหนดไว้ หรือให้ครูจัดทำเป็นการวิจัยเพื่อพัฒนา (Research and Development) คือการศึกษาปัญหาและนำไปสู่การเรียนการสอนต่อไป ทั้งนี้ก็เพราะว่าเมื่อพิจารณากระบวนการศึกษาจะเห็นว่า ชั้นเรียนเป็นหน่วยงานที่เล็กที่สุดและมีความสำคัญที่สุด การวางรากฐานในการพัฒนาคนส่วนใหญ่เกิดจากหน่วยงานเล็ก ๆ หน่วยงานนี้ จึงต้องส่งเสริมให้ทำวิจัยในชั้นเรียนหรือโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเห็นความสำคัญในเรื่องนี้จึงได้จัดโครงการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนหรือโรงเรียน

สำหรับครูประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมให้ครูผู้สอนนำปัญหาที่ประสบในชั้นเรียนมาทำการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งครูสามารถนำวิธีการไปใช้เมื่อประสบกับปัญหาในชั้นเรียนหรือในโรงเรียน

2.8.2 ประโยชน์ของการวิจัยในโรงเรียน

ประโยชน์ของการวิจัยมีอยู่หลายประการขึ้นอยู่กับประเภทของการวิจัย ส่วนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัยในโรงเรียนนี้ จัดเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่จะให้ประโยชน์แก่โรงเรียน ดังนี้

- 1) ช่วยปรับปรุงการเรียนการสอน หรือการบริหารหลักสูตรของโรงเรียน
- 2) ช่วยพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน ครู ตลอดจนงานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ
- 3) ช่วยในการวางแผนงานในอนาคต (กรมวิชาการ, 2532)
- 4) พัฒนาตัวครูให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านต่าง ๆ คือ ทักษะในการวิจัย

ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ปรับปรุงการทำงานให้มีคุณภาพ มีความศรัทธาในวิชาชีพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และเป็นคนที่มีความสนใจใฝ่รู้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

2.8.3 ประเภทของการวิจัย

การวิจัยแบ่งได้เป็นกี่ประเภทนั้น ขึ้นอยู่กับเกณฑ์ในการพิจารณาว่าจะยึดถือสิ่งใดเป็นหลักในการแบ่ง จากการศึกษาและรวบรวมจากนักวิจัยหลายท่านแล้ว สามารถแบ่งโดยใช้เกณฑ์ดังต่อไปนี้

1) แบ่งตามประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

(1) การวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) หรือ การวิจัยบริสุทธิ์ (Pure Research)

(2) การวิจัยประยุกต์ (Applied Research)

2) แบ่งตามจุดมุ่งหมายและวิธีการวิจัย

(1) การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)

(2) การวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research)

(3) การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)

3) แบ่งตามลักษณะข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัย

(1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

(2) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

4) แบ่งตามแหล่งและวิธีการสำรวจข้อมูล

(1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

(2) การวิจัยสนาม (Field Research)

5) แบ่งตามระดับการควบคุมได้

(1) การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)

(2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

(3) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

(4) การวิจัยสนาม (Field Research)

(5) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

(6) การศึกษาเฉพาะกรณี (Case study)

6) แบ่งตามเวลา

(1) การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)

(2) การวิจัยร่วมสมัย (Contemporaneous Research)

(3) การวิจัยเชิงอนาคต (Futuristic Research)

7) แบ่งตามความรู้ของแต่ละศาสตร์

(1) การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Research)

(2) การวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Social Research)

(3) การวิจัยทางการศึกษา (Educational Research)

(4) การวิจัยทางมนุษยศาสตร์

(5) การวิจัยทางภาษาศาสตร์

2.8.4 กระบวนการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนหรือการวิจัยในโรงเรียน ก็คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีรายละเอียดของกระบวนการดำเนินการวิจัย ซึ่งประยูร (2534) และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้กำหนดกระบวนการหรือขั้นตอนของการวิจัยสอดคล้องกันไว้ ดังนี้

- 1) เลือกหัวข้อปัญหา
- 2) ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3) ตั้งสมมติฐาน
- 4) พิจารณาแหล่งที่มาของข้อมูล
- 5) สร้างเครื่องมือในการวิจัย
- 6) เก็บรวบรวมข้อมูล
- 7) วิเคราะห์ข้อมูล
- 8) เขียนรายงานการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา นั้น กิจกรรมของการวิจัยไม่สิ้นสุดลงหลังจากรายงานการวิจัยแล้ว แต่กิจกรรมจะต้องดำเนินการต่อเนื่องไปอีกแม้การวิจัยจะได้เสร็จสิ้นแล้ว จะต้องมีการอภิปรายร่วมกันระหว่างครู นักวิจัย และนักเรียน เพื่อศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของโครงการที่ได้ดำเนินการไปแล้วและการนำผลจากการวิจัยมาประยุกต์สำหรับการเรียนการสอนในวันต่อ ๆ ไป

2.8.5 การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา

ในการพิจารณาคุณภาพของผลงานวิจัย เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงนั้น ทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยย่อมมีความสำคัญทัดเทียมกัน การวิจัยจะเสร็จสมบูรณ์ได้ย่อมขาดข้อมูลไม่ได้ สำหรับการวิจัยในโรงเรียนนั้นแหล่งข้อมูลที่สำคัญอยู่ในโรงเรียน ทั้งส่วนที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหาร ครูผู้สอน นักเรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ครูที่จะทำงานวิจัยสามารถใช้ข้อมูลและสารสนเทศในโรงเรียนได้ แต่ในสภาพความเป็นจริงทั่วไปแล้ว พบว่าข้อมูลและสารสนเทศที่มีอยู่ในปัจจุบันทุกระดับตั้งแต่ระดับกรมถึงโรงเรียนยังมีลักษณะกระจัดกระจายยากแก่การนำมาใช้ ดังนั้น เพื่อให้ครูได้รับประโยชน์มากที่สุดโรงเรียน จึงสมควรที่จะต้องจัดระบบการเก็บรวบรวม การค้นหา การให้บริการ และเผยแพร่ให้กับผู้ใช้ได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้องแม่นยำ ครบถ้วน ตรงและทันกับความต้องการของผู้ใช้ตลอดจนประหยัดและมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญคือต้องปรับให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ

โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ได้รับมอบหมายให้ทำกิจกรรมการวิจัยในโรงเรียนและจัดระบบข้อมูลสารสนเทศ โดยมีหลักการว่า ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ไม่เพิ่มภาระให้ครูในโรงเรียนและลดภาระของครู ขอบข่ายกิจกรรมการวิจัยในโรงเรียนที่ผู้เกี่ยวข้องควรเข้าใจตรงกันประกอบด้วย

1) ความหมายของข้อมูลและสารสนเทศ

ข้อมูล หมายถึง ตัวเลข ภาษา หรือสัญลักษณ์ ที่ใช้แทนคน สิ่งของและความคิด ลักษณะของข้อมูลจะเป็นข้อเท็จจริงไม่ถูกปรุงแต่งและไม่เกี่ยวข้องกัน (Burch, 1979)

สารสนเทศ (Information) บางแห่งเรียกข้อสนเทศ หรือสารนิเทศ หมายถึง การนำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดกระทำ วิเคราะห์หรือประเมินผล เพื่อให้ความหมายหรือคุณค่าในการตัดสินใจ เช่น ผลจากการประเมินนักเรียน ผลจากการประเมินโรงเรียน เป็นต้น (กรมวิชาการ, 2532)

2) ประโยชน์ของข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา

ข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจ การแก้ปัญหาอย่างมีหลักและเหตุผลของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ ดังนี้

(1) ผู้บริหารระดับสูง จะใช้เป็นหัวใจสำคัญต่อการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนาการศึกษา ตลอดจนการควบคุมติดตาม และประเมินผลของแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่ได้จัดทำไปแล้ว

(2) ผู้บริหารระดับกลางและระดับปฏิบัติ จะใช้ประโยชน์ในการควบคุมการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงตามแผนหรือเป้าหมาย

(3) ครู ถือว่าเป็นผู้บริหารระดับห้องเรียน จะใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในทุก ๆ ทาง เป็นการควบคุมการปฏิบัติให้ห้องเรียนมีประสิทธิภาพ

(4) สำหรับบุคคลทั่วไป เช่น นักวิจัย นักวิชาการหรือนักการศึกษา จะมีประโยชน์เกี่ยวกับงานวิชาการ ช่วยในการตัดสินใจที่มีเหตุผล หรือเพื่อแสวงหาความรู้ทฤษฎีใหม่ ๆ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา

3) คุณสมบัติของข้อมูลและสารสนเทศ

ข้อมูลและสารสนเทศที่มีใช้ประกอบในการดำเนินงานต่าง ๆ ควรจะมีคุณสมบัติสำคัญ

3 ประการ ดังนี้

- (1) มีความเป็นปัจจุบัน
- (2) ตรงต่อความต้องการ
- (3) มีความถูกต้อง

4) ลักษณะของข้อมูลที่ให้ประโยชน์สูงสุด

ในการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อให้ผู้รับบริการได้รับประโยชน์สูงสุดนั้นควรมีลักษณะที่เอื้อให้ค้นหาข้อมูลได้ง่าย นำมาใช้สะดวก และรวดเร็ว ตรงและทันกับความต้องการ ตลอดจนต้องมีความประหยัดในการเก็บรักษาและให้บริการด้วย ฉะนั้นระบบข้อมูลและสารสนเทศของหน่วยงานหรือโรงเรียนควรตอบสนองความจริงเบื้องต้น 3 ประการ คือ

- (1) สามารถบอกแหล่งให้ผู้ใช้อย่างไรที่จะหาข้อมูลหรือสารสนเทศได้จากไหน
- (2) เมื่อผู้ใช้งานต้องการ สามารถนำข้อมูลหรือสารสนเทศมาให้ถึงมืออย่างถูกต้องตรงกับความต้องการ

(3) ตอบสนองได้ภายในเวลาจำกัด เมื่อผู้ใช้งานแสดงความต้องการ มีระบบที่ดี มีผู้รับผิดชอบและผู้ร่วมรับผิดชอบ ซึ่งจะสามารถทำงานแทนกันได้

5) ข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาในโรงเรียน

ทุกโรงเรียนจะต้องมีการจัดเก็บรวบรวมสถิติข้อมูล ตลอดจนจัดทำในรูปแบบสารสนเทศแล้วจะมากน้อยเพียงใดและมีรายละเอียดอะไรบ้างนั้นขึ้นอยู่กับความจำเป็นในการใช้ประโยชน์และความต้องการของหน่วยงานต้นสังกัด จากการวิเคราะห์พบว่า โรงเรียนและสถานศึกษาส่วนใหญ่มีการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 12 หมวด ซึ่งจะเก็บในรูปแบบของข้อมูลและจัดทำในรูปแบบ

ของสารสนเทศ ข้อมูลเหล่านั้น ได้แก่

- (1) ข้อมูลนักเรียน
- (2) ข้อมูลบุคลากร เช่น ครู ภารโรง เป็นต้น
- (3) ข้อมูลด้านการเรียนการสอน
- (4) ข้อมูลด้านการเงิน
- (5) ข้อมูลด้านอาคารสถานที่
- (6) ข้อมูลด้านครุภัณฑ์
- (7) ข้อมูลห้องสมุด
- (8) ข้อมูลโสตทัศนศึกษา
- (9) ข้อมูลอนามัยโรงเรียน
- (10) ข้อมูลประชากรและสิ่งแวดล้อม
- (11) ข้อมูลประชาสัมพันธ์โรงเรียน
- (12) ข้อมูล คำสั่ง กฎ ระเบียบ ปฏิทินปฏิบัติงานและแผนปฏิบัติการของโรงเรียน

ชโลมใจ และ สุรพล (2531) กล่าวว่า ข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการประถมศึกษาจะครอบคลุมข้อมูลและสารสนเทศที่ผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ในการบริหารงานตามโครงสร้างของสำนักงานในการกำหนดนโยบายและการวางแผนพัฒนา การติดตาม ควบคุม กำกับงาน ข้อมูลเหล่านั้นจะเป็นข้อมูลที่เก็บไว้ด้วยกันอยู่ในระบบและสารสนเทศเดียวกันและจะเลือกนำมาใช้ตามต้องการเป็นกรณี ๆ ไป ข้อมูลที่ใช้เพื่อการประถมศึกษามี ดังนี้

- (1) ข้อมูลด้านวิชาการ
- (2) ข้อมูลด้านกิจการนักเรียน
- (3) ข้อมูลด้านบุคลากร
- (4) ข้อมูลด้านบริหารทั่วไป ธุรการ การเงิน
- (5) ข้อมูลด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่การบริการทางการศึกษา
- (6) ข้อมูลด้านความสัมพันธ์กับชุมชน
- (7) ข้อมูลด้านโครงการพิเศษ

เมื่อพิจารณารายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น ประกอบกับความจำเป็นในการใช้ประโยชน์ทางการศึกษาทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน สามารถจำแนกข้อมูลและสารสนเทศที่ทุกโรงเรียน

ต้องจัดให้มี 2 ประเภท คือ

- (1) ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็น
- (2) ข้อมูลและสารสนเทศประกอบการวางแผนและพัฒนา

6) ระบบการเก็บข้อมูลและสารสนเทศที่เอื้อประโยชน์แก่ผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อมูลและสารสนเทศจะเกิดประโยชน์ก็ต่อเมื่อได้นำไปใช้ โอกาสของการนำไปใช้นอกจากจะอยู่ที่การเห็นความสำคัญแล้วต้องมีความพร้อมที่จะใช้ตามต้องการซึ่งจะต้องมีการจัดระบบรวบรวม การประมวลผล การจำแนกหมวดหมู่ การเก็บรักษาที่สามารถใช้ได้สะดวกและรวดเร็ว ดังนั้น ทุกโรงเรียนจึงต้องมีผู้รับผิดชอบเรื่องนี้ อาจจะเป็นรายบุคคลหรือคณะบุคคล ขึ้นอยู่กับขนาดโรงเรียน ซึ่งบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นจะต้องได้รับผิดชอบ วางแผน ประสานงานเก็บข้อมูลในโรงเรียน โดยมีครูทุกคนให้ความร่วมมือเพื่อให้การจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศ จะเอื้อประโยชน์แก่ผู้ใช้อย่างมีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด ต้องพิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- 1) หน้าที่ของผู้รับผิดชอบและครูอาจารย์ในโรงเรียน ควรจะมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบโดยตรง เพื่อวางแผนและจัดระบบให้เอื้อต่อการนำไปใช้อยู่ตลอดเวลาซึ่งจะต้องทำหน้าที่จัดเก็บข้อมูล วิเคราะห์ ประมวลผลการวิเคราะห์ พัฒนาระบบ จัดทำรายงานและให้บริการ
- 2) สถานที่เก็บข้อมูลและสารสนเทศ จะต้องคำนึงถึงสิ่งที่จะอำนวยความสะดวก
- 3) ระบบการจัดเก็บ ต้องทำเป็นหมวดหมู่ผู้ใช้มีความเข้าใจตรงกัน
- 4) ระบบการนำไปใช้ นอกจากการให้บริการภายในแล้ว หากข้อมูลบางอย่างไม่เจาะลึกผู้รับผิดชอบพร้อมที่จะบริการค้นคว้าเพิ่มเติมหรือนำแหล่งอ้างอิงเพิ่มเติม
- 5) การเก็บรักษาข้อมูลและสารสนเทศ คำนึงถึงการเก็บระหว่างใช้และการเก็บไม่อยู่ระหว่างใช้ ต้องรักษาข้อมูลและสารสนเทศไม่ให้ชำรุดสูญหาย หรือถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงโดยไม่ทราบที่มา

2.9 การส่งเสริมการอ่าน

2.9.1 ความหมายของการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน หมายถึง การกระทำต่าง ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจในการอ่าน เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอ่าน เกิดมีความเพลิดเพลินในการอ่าน พัฒนาการอ่านของตนให้ถึงระดับการอ่านเป็น และอ่านจนเป็นนิสัย (แม้นมาส, 2531)

2.9.2 ลักษณะของกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน

กิจกรรมส่งเสริมการอ่าน มีดังต่อไปนี้

- 1) การเข้าใจ เป็นกิจกรรมที่จะชี้ให้เห็นว่าการอ่านเป็นสิ่งจำเป็น มีความสำคัญ มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมนานับประการ
- 2) การจูงใจ เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ผู้อ่านเกิดความพยายามอ่านให้เกิดความแตกฉาน เพื่อให้ได้รู้จักเรื่องราวที่น่าสนใจน่าสนุกที่อยู่ในหนังสือและยังจูงใจให้รู้สึกว่าการพยายามอ่านให้เข้าใจต้องทนนั้นคุ้มค่า ให้ความรู้สึกที่เป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นให้ช่วยอ่าน ช่วยตีความ ซึ่งบางครั้งอาจคลาดเคลื่อน
- 3) การกระตุ้น เป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เกิดอยากรู้ อยากเห็นเรื่องราวต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหนังสือมากมายหลายอย่าง อยากอ่านดูให้รู้รอบและรู้สึกซึ่ง เปิดความคิดให้กว้าง เมื่ออ่านเล่มหนึ่งจบก็อยากอ่านเล่มอื่น ๆ อีกต่อไป มีความรู้สึกว่าการอ่านเป็นกิจวัตรประจำวันจะขาดไม่ได้ พร้อมทั้งท้าทายให้เกิดการวิจารณ์และประเมินค่าอีกด้วย
- 4) การสร้างบรรยากาศในการอ่าน ซึ่งจะเกิดขึ้นทั้งในบ้าน ในโรงเรียนและในสังคม

2.9.3 เหตุผลในการส่งเสริมการอ่าน

- 1) การอ่านมิใช่ทักษะที่เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่บุคคลแต่ละคนต้องสร้างขึ้น เพื่อให้สามารถเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ
- 2) การอ่านเป็นพฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งจะเจริญงอกงามเมื่อมีผู้กระทำมากกว่าหนึ่งคน เพื่อส่งสาร รับสาร ย่อยสาร สนองตอบสาร พัฒนาสาร และกระจายสารต่อไป
- 3) ผู้ที่อ่านหนังสือแตกฉานแล้วก็ยังอยากรู้เรื่องราวต่าง ๆ และสังคมที่พัฒนาแล้วการอ่าน เป็นสิ่งที่คนในสังคมต้องการอยู่ตลอดเวลา

2.9.4 การเสนอหนังสือ

การเสนอหนังสือ คือ การนำหนังสือมาสู่บุคคลหรือกลุ่มที่เป็นเป้าหมาย โดยมุ่งที่จะเข้าใจให้อยากอ่านเรื่องราวในหนังสือให้ละเอียด สร้างเจตคติที่ดีต่อสิ่งที่ได้นำเสนอหรือต่อหนังสือนั้น ซึ่งการนำเสนอจะมีอยู่หลายรูปแบบ ทั้งที่อยู่ในรูปของการเราใส่ตบประสาท เราจักขุประสาท และการให้ผู้เสนอและผู้รับการเสนอมีส่วนร่วมมือกัน ได้แก่

- 1) การเล่าเรื่องจากหนังสือ โดยเล่าให้จบในเวลาสั้น ๆ
- 2) การแนะนำหนังสือ โดยให้ทราบเพียงเค้าโครงเรื่อง
- 3) การสนทนาเกี่ยวกับหนังสือ
- 4) การได้วาทะเกี่ยวกับหนังสือ
- 5) การจัดนิทรรศการหนังสือ
- 6) การจัดทำรายชื่อหนังสือที่น่าสนใจ
- 7) ทศนศึกษาสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องในหนังสือ
- 8) การแสดงละคร หุ่น บทบาทสมมติ จากเรื่องในหนังสือ
- 9) การทนายปัญหาจากหนังสือ การแข่งขันค้นหาความหมายจากพจนานุกรม

2.9.5 การสร้างยอดนักอ่านระดับประถมศึกษา

การสร้างยอดนักอ่านในระดับประถมศึกษา มีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกัน ดังต่อไปนี้

- 1) การสร้างนิสัยรักการอ่าน ที่จะทำให้เกิดขึ้นก็ด้วยการทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน ได้รับความรู้เพิ่มเติม ทั้งต้องอาศัยเนื้อหาและคุณภาพจากหนังสือซึ่งจะต้องดึงดูดให้เกิดการอ่าน และเหมาะสมกับผู้อ่านทั้งวัย วุฒิ และประสบการณ์ด้วย ดังนั้น ผู้ที่กำลังฝึกอ่านอ่านออกบ้างควรใช้รางวัลเป็นสื่อล่อเพื่อให้ได้อ่านอย่างต่อเนื่อง
- 2) แนวคิดในหลักสูตรประถมศึกษาในการเสริมสร้างนิสัยรักการอ่านนั้น หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ให้แนวคิดในการดำเนินการเป็นกระบวนการฝึกทักษะให้อ่านออก อ่านได้ และอ่านเป็น ให้เกิดนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน ใช้เวลาว่างศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชนและแหล่งความรู้ต่าง ๆ
- 3) หนังสือคู่มือการสอนภาษาไทย ตั้งแต่ ป.1-6 ได้กำหนดให้นักเรียนศึกษาคำใหม่ หรือคำที่ควรศึกษา รวมเป็นประมวลคำ ไม่ต่ำกว่า 4,000 คำ
- 4) การสัมมนาระดับชาติว่าด้วยการณรงค์เพื่อพัฒนาการอ่านหนังสือ ระหว่าง 23-25 กันยายน 2528 ณ โรงแรมเอเซีย เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี สรุปว่า ต้องส่งเสริมให้นักเรียนได้อ่านหนังสืออย่างน้อยปีละ 30 เล่ม โดยสร้างความสนใจรูปแบบต่าง ๆ
- 5) การประชุมปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมนิสัยรักการอ่าน ระหว่าง เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2528 ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย จำนวน 4 ครั้ง เห็นพร้อมที่จะทำโครงการยอดนักอ่าน โดยให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- (1) ศึกษาสภาพความเป็นไปได้ของโครงการ เพื่อร่างรายละเอียดการดำเนินงาน
- (2) แต่งตั้งคณะทำงานในระดับโรงเรียน เพื่อคัดเลือกหนังสือ กำหนดเวลา กำหนดบันทึกการอ่าน กำหนดรางวัล ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนได้เข้าใจ
- (3) เขียนโครงการเพื่อเสนอขอความเห็นชอบและการสนับสนุนเรื่องเงินงบประมาณ
- (4) พิจารณาคัดเลือกหนังสือที่จะนำมาให้นักเรียนอ่าน ควรจะเป็นหนังสือที่น่าสนใจ สร้างพัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา
- (5) จัดหาหนังสือที่เลือกแล้วมาจัดไว้ในห้องสมุด และจัดทำบัญชีรายการหนังสือ หรือทำบรรณานุกรมไว้
- (6) กำหนดกติกาการอ่าน กำหนดจำนวนหนังสือที่จะให้อ่านเป็นรายสัปดาห์ รายเดือนหรือ รายภาคเรียน ตามแต่จะเหมาะสม
- (7) กำหนดวิธีการประเมินผล เช่น มีแบบบันทึกการอ่าน ให้เล่าเรื่องที่ได้อ่าน มาแล้ว ให้วาดภาพประกอบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้จากหนังสือเล่มนั้น
- (8) จัดหารางวัล ที่มีราคาเหมาะสม
- (9) ประชาสัมพันธ์โครงการ
- (10) จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน
- (11) ครูประจำชั้นหรือครูประจำวิชามอบหมายการอ่านให้อ่านและมีการบันทึก ทดสอบ เสริมแรง
- (12) รวบรวมข้อมูลที่นักเรียนได้บันทึก หรือได้ทดสอบไว้ให้เป็นระบบเพื่อตรวจสอบ
- (13) นักเรียนยืมหนังสือไปอ่านในโรงเรียนหรือที่อ่านแล้วบันทึกสิ่งที่ได้จากการอ่าน
- (14) นำมาให้ครูประเมิน และรายงานผลการอ่าน
- (15) ประกาศยกย่องยอดนักอ่าน เป็นรายภาคเรียนและรายปี ตามแต่จะพิจารณา มอบรางวัลและแจ้ง เป็นหนังสือชมเชยถึงผู้ปกครองทุกครั้ง

2.10 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรมวิชาการ (2531) จากการศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ระดับประถมศึกษา ในช่วงระหว่างเดือนเมษายน-ธันวาคม 2533 พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70.72) มีปัญหาในการใช้หลักสูตรบ้างแต่ไม่มากนัก ปัญหาที่พบเป็นเรื่องการจัดการเรียนการสอนจากแนวทางของหลักสูตร การวัดผลและประเมินผล

การเตรียมการต่าง ๆ เพื่อใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง และเรื่องเอกสารหลักสูตร ตามลำดับซึ่งโรงเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 94.07) แก้ปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างผู้บริหารและคณะครูในโรงเรียน โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรส่วนใหญ่คาดการณ์ว่าการใช้หลักสูตรในภาคเรียนต่อไปมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาบ้างแต่ไม่มากนัก และโรงเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 90.13) ยินดีที่จะให้โรงเรียนอื่น ๆ มาเยี่ยมชมการใช้หลักสูตรของโรงเรียน

สุวรรณ (2534) ได้ศึกษาติดตามผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 9 พบว่า มีปัญหามากในเรื่องการจัดเอกสารหลักสูตรให้มีความเพียงพอและทันเวลาใช้ การใช้แหล่งวิทยาการและวิทยากรท้องถิ่น การจัดเตรียมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับท้องถิ่น การจัดให้มีวิชาเลือกที่หลากหลาย การสอนโดยเน้นกระบวนการ 9 ขั้นตอน การประเมินผลการใช้หลักสูตรด้วยตนเองของครูผู้สอนและการวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ ส่วนด้านความคิดเห็นของผู้ปกครองนั้น พบว่า ผู้ปกครองเข้าใจหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนน้อย

วาสนา (2532) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดกระบี่ พบว่า ด้านการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนประสบปัญหาการขาดงบประมาณสนับสนุน เอกสารหลักสูตรและสื่อไม่เพียงพอต่อความต้องการ ครูขาดความรู้และทักษะในการสร้างเครื่องมือ ด้านการจัดปัจจัยและแหล่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ เพื่อใช้หลักสูตรมีปัญหาที่ไม่มีเวลาเตรียมตัวและมิงานที่รับผิดชอบมาก ไม่ได้รับการนิเทศจากศึกษานิเทศก์อำเภออย่างต่อเนื่องและประชาชนไม่ให้ความร่วมมือ ด้านการจัดการเรียนการสอนครูมีปัญหาที่ต้องสอนวิชาที่ตนไม่ถนัด และขาดแหล่งข้อมูลและวิธีการสอน ไม่มีเวลาสร้างเครื่องมือวัดจุดประสงค์และขาดความชำนาญในการวัดผล การปฏิบัติ

วีระ (2532) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนดีเด่นเขตการศึกษา 11 พบว่า โรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นมีการจัดเอกสารหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู และเอกสารทางวิชาการให้ครูใช้อย่างเพียงพอ ผู้บริหารและครูได้ออกพบปะเยี่ยมเยียนผู้ปกครองเพื่อประชาสัมพันธ์การใช้หลักสูตร โรงเรียนสนับสนุนให้ครูใช้สื่อการเรียนการสอนและจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างสม่ำเสมอ มีการจัดหางบประมาณเพื่อพัฒนาสื่อการสอนเพิ่มเติมและมีตารางติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลเกี่ยวกับวิธีการ

เนื้อหา ระยะเวลาในการวัดและประเมินผล นำผลที่ได้จากการประเมินผลไปใช้ปรับปรุงการเรียน การสอน จัดให้มีห้องสมุดโรงเรียน มุมหนังสือประจำชั้นเรียน และมีกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ของนักเรียน

วิเชียร (2532) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมา ที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง พบว่า มีปัญหาด้าน การบริหารเกี่ยวกับ ครูไม่เข้าในหลักสูตร ครูไม่ครบชั้น สื่อการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ข้อสอบไม่ได้มาตรฐานและไม่ครอบคลุมเนื้อหา หนังสือในห้องสมุดมีน้อย ได้รับการนิเทศจาก ศึกษาพิเศษก็อำเภออยู่ครั้ง ไม่สามารถดำเนินโครงการได้ทุกโครงการ ครูบางคนไม่เอาใจ ใส่จัดกิจกรรมส่งเสริมการสอน ครูบางคนไม่ต้องการเข้าอบรม

มณฑล (2532) ได้ศึกษาวิเคราะห์พัฒนาการของหลักสูตรการงานอาชีพในระดับ ประถมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2530 พบว่า ระยะแรกของการมีหลักสูตร มีการเสนอแนะ ให้ครูเลือกสอนอาชีพตามความเหมาะสมของท้องถิ่น และเป็นแนวทางทางมาจนถึงปัจจุบัน ส่วน สภาพการณ์ที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของหลักสูตรการงานอาชีพนั้น ได้แก่ แนวคิดของบุคคลสำคัญ ทางการศึกษา นโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาล การพัฒนาประเทศเพื่อแก้ปัญหาทางด้าน เศรษฐกิจและพัฒนาการทางวิทยาการและเทคโนโลยี

เพ็ญลักษณ์ (2532) ได้ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพของครูโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านใน เขตชนบท เขตการศึกษา 8 พบว่า ครูผู้สอนเป็นครูประจำชั้นสอนทุกวิชาไม่มีความถนัดในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ ถึงแม้ครูผู้สอนจะได้รับการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงาน แต่ก็ไม่ได้ ครอบคลุมถึงปัญหาและความต้องการ

พิชัย (2531) ได้ศึกษาการจัดสอนงานเลือกกลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ตามหลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดในพื้นที่การพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก พบว่า การจัดสอนงานเลือกเกี่ยวกับด้านการ เตรียมการ โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดแนวทางดำเนินงานโดยมุ่งเน้นความสนใจ ถนัด และ ความสามารถของผู้เรียน แขนงงานเลือกที่จัดสอน ได้แก่ แขนงงานบ้าน งานเกษตร และ งานประดิษฐ์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการปฏิบัติในโรงเรียน การนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ ได้แก่ การเชิญวิทยากรพิเศษ เกณฑ์ในการจัดสอนงานเลือกส่วนใหญ่พิจารณาจาก ความพร้อมของโรงเรียนเป็นสำคัญ ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านวิชาอาชีพ

ที่มีในท้องถิ่น ความพร้อมโรงเรียนในการจัดไม่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นที่ตั้งของโรงเรียนห่างจากที่พัก บุคลากรภายในโรงเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดบริการแนะแนว

สมลักษณ์ (2532) ได้ศึกษาความสอดคล้องระหว่างการเรียนการสอนงานเลือกในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 6 กับความคาดหวังของผู้ปกครองนักเรียนใน จังหวัดชลบุรี พบว่า ความเห็นของครูเรื่องการสอนให้เด็กนำความรู้ที่ได้รับจากการเรียนงานเลือกไปใช้และนำไปถ่ายทอดให้บุคคลอื่นที่บ้าน ไม่สอดคล้องกับความเห็นผู้ปกครองเกี่ยวกับการปฏิบัติงานจริงของเด็ก

อุตสาห (2531) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น พบว่า ครูส่วนใหญ่มีบทบาทน้อยในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น เพราะว่า ครูและศึกษานิเทศก์มีภารกิจอย่างอื่นมากเกินไปไม่มีเวลาจะปรับหลักสูตรอย่างจริงจัง ปัญหาพบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรที่ดีพอ เอกสารหลักสูตรไม่มีเพียงพอต่อความต้องการของครู ขาดแหล่งบริการทางวิชาการที่รวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตร

กรมวิชาการ (2532) ได้สรุปผลการติดตามเยี่ยมเยียนโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรปีการศึกษา 2531 พบว่า สภาพการดำเนินงานจัดบริการแนะแนวและกิจกรรมส่งเสริมการอ่านโรงเรียนดำเนินการไปแล้วร้อยละ 76.47 และ 66.67 ตามลำดับ การวิจัยในโรงเรียนโรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระหว่างดำเนินการ สภาพปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานการส่งเสริมการอ่านและบริการแนะแนวมีปัญหาการบริหารร้อยละ 66.67 และ 47.83 ตามลำดับ ส่วนการวิจัยในโรงเรียนมีปัญหาด้านวิชาการร้อยละ 70.59 การแก้ปัญหาในกิจกรรมการบริการแนะแนวและการส่งเสริมการอ่าน โรงเรียนแก้ปัญหาด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการวิจัยในโรงเรียนส่วนใหญ่แก้ปัญหาโดยขอความช่วยเหลือจากบุคคลภายนอก การต้องการความช่วยเหลือจากกรมวิชาการโรงเรียนส่วนใหญ่ต้องการให้ช่วยเหลือด้านเอกสารเฉพาะในกิจกรรมบริการแนะแนวและกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน ส่วนการวิจัยในโรงเรียนต้องการความช่วยเหลือเรื่องวิชาการ

ธีระพร (2532) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการแนะแนวของครูประจำชั้นในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของตนเอง พบว่า ครูประจำชั้นได้ให้บริการแนะแนวแก่นักเรียนทั้งทางด้านการแนะแนวทางการศึกษา

การแนะแนวอาชีพและการแนะแนวส่วนตัวและสังคม

เกียรติศักดิ์ (2531) ได้ศึกษาการจัดโครงการพัฒนาแนะแนวอาชีพในโรงเรียน

ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า มีปัญหาคือการขาดตำราเกี่ยวกับการแนะแนวอาชีพสำหรับเพิ่มพูนความรู้ และขาดวัสดุ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการแนะแนว